

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

**Ježíšova podobenství ve vztahu k eschatologii v kontextu
Matoušova evangelia**

**The parable of Jesus in the relation to the eschatology in the
context of Matthew's gospel**

Vedoucí práce :
Mgr. Jiří Lukeš, Th.D.

Autor:
Vendula Válková

Poděkování

Svému vedoucímu práce Mgr.Jířímu Lukešovi, Th.D. děkuji za všestrannou pomoc a cenné rady, které mi v průběhu mé práce s ochotou poskytoval.

Poděkování patří také pracovníkům všech fakultních knihoven za jejich ochotu.

V neposlední řadě děkuji své rodině za pomoc a porozumění, které mi poskytovala v průběhu celého studia.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Ježíšova podobenství ve vztahu k eschatologii v kontextu Matoušova evangelia napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů“.

V Praze dne 27. června 2012

.....

podpis

Anotace

Práce mapuje výklad Ježíšových podobností tak, jak je vykládají někteří teologové a také je zde zahrnut výklad vlastní.

Obsahuje obecnou charakteristiku podobností jako literární formy, charakteristiku jejich vzniku, výkladu a významu. Dále se zaměřuje na podobnosti, která se vztahují k eschatologii a jsou vybrána v kontextu Matoušova evangelia. Práce je svým charakterem rešerší.

Použitými metodami exegeze Matoušových podobností jsou metody diachronní a synchronní. Také je zde použita narativní analýza výkladu biblického textu a u všech jednotlivých podobností jsou vypracovány jejich sémantické opozice.

Cílem bakalářské práce bylo zaměření na eschatologický rozměr Ježíšových podobností Matoušova evangelia, jejich interpretace a podnět k zamyšlení nad jejich aktuálností v dnešní době.

Klíčová slova : Ježíšova podobnosti, Matoušovo evangelium, eschatologie.

Annotation

The thesis deals with an interpretation of Jesus' parable in a way that is used by some theologians as well as in a personal definition. The thesis includes general characteristics of parable as a literary form, characteristics of their origin, definition and connotation. Furthermore, it deals with parables that are related to eschatology and that were chosen in a context of Matthew's gospel. The characteristics of this thesis is a background research. Applied method is an exegesis of Matthew's parables and furthermore a diachronic method as well as a synchronic one. There is a narrative analysis of the biblical text definition and there are also elaborated semantic opposites of particular parables. The aim of the bachelor thesis was a coverage of eschatological dimension of Jesus' parables in Matthew's gospel, their interpretation and a motion to contemplation over their recency in present days.

Key words : Jesus parables, Matthew's gospel, eschatology

1.	Úvod.....	5
2.	Podobenství jako literární forma a jeho význam	6
2.1	Pojem mášal	6
2.2	Vznik podobenství.....	8
2.2.1	Okolnosti vzniku evangelia podle Matouše.....	9
2.3	Forma podobenství.....	11
2.3.1	Řád stavby podobenství.....	14
2.3.2	Obrazy podobenství, které Ježíš volí.....	14
2.4	Alegorie a metafora v podobenství	15
2.4.1	Metafora v podobenství	17
2.4.2	Alegorie v podobenství.....	20
2.4.3	Směry literární vědy zabývající se metaforou a alegorií	23
2.5	Hlavní smysl a zvěst podobenství	24
2.6	Intertextualita vybraných Matoušových podobenství	25
3.	Vybraná eschatologická podobenství v kontextu Matoušova evangelia.....	31
3.1	Eschatologická řeč v kontextu Matoušova evangelia.....	32
3.2	Podobenství o deseti družičkách	34
3.3	Role v podobenství o družičkách	40
3.4	Podobenství o posledním soudu.....	42
3.4.1	Role v podobenství o posledním soudu	47
3.5	Podobenství o plevelu mezi pšenicí	49
3.5.1	Role a vnitřní vztahy v podobenství o plevelu.....	51
3.6	Podobenství o rybářské síti	53
3.6.1	Role a vnitřní vztahy podobenství o síti	54
4.	Závěr	56
5.	Seznam literatury	58

1. Úvod

Ve své práci se zaměřím na eschatologické aspekty v podobenstvích Matoušova evangelia. Jako studentka psychosociálních studií se zajímám o studium teologie a proto práce zahrnuje i vlastní teologické myšlenky. Na eschatologické aspekty v Matoušově evangelium, se zaměřuji z toho důvodu, že jsou i v dnešní době stejně aktuální jako dříve.

Práce pojednává o obecné charakteristice podobenství jako literárních forem, o charakteristice jejich vzniku, výkladu a významu. Také obsahuje charakteristiku pojmu mášal, rozvádí termín alegorie a metafory uvnitř podobenství. Dále se zaměřuje na okolnosti vzniku Matoušova evangelia, pojednává o jednotlivých literárních směrech zabývajících se výkladem slov a znaků a v neposlední řadě jsou v práci nastíněny i intertextuální vztahy jednotlivých podobenství.

Tato práce je prací rešeršní. Mezi použité exegetické metody patří interpretace Matoušových podobenství a metody diachronní i synchronní.

Dále pak narativní analýzy výkladu biblického textu a u všech jednotlivých podobenství jsou vypracovány jejich sémantické opozice.

Mezi vybraná podobenství patří podobenství o deseti družičkách, o posledním soudu, o plevelu a pšenici a o rybářské síti.

Všechna tato podobenství spojuje hlavní myšlenka rozdělení lidstva při posledním soudu. Zvěstují příchod Božího království jako konečného uspořádání na zemi. Království Boží je na zemi již přítomné, ale zároveň ho mohou křesťané očekávat jako jediné, konečné a věčné uspořádání věcí, nového systému v nové zemi, ve které se ujme vlády sám Pán a Král Ježíš Kristus. Novému uspořádání na Zemi bude předcházet mnoho událostí. Výše zmíněná podobenství se zabývají nejen eschatologickou tematikou období posledního soudu, ale také vypovídají o dalších okolnostech posledních událostí a o problematice vyvolení člověka do království nebeského. Tato podobenství jsou spojena ústřední myšlenkou, podle níž v období posledního soudu dojde k „rozdělení“ lidí. Jedni půjdou do věčného zaslíbení a druzí do věčného zatracení.

Z výše uvedených podobenství lze vyvodit Ježíšův výrok „*vyvolení pojdte do mého království, které je pro vás připraveno od stvoření světa*“ a zatraceným určená slova „*pro vás jsou dveře zavřeny*“ a „*tam bude pláč a skřípění zubů*“.

2. Podobenství jako literární forma a jeho význam

Samotná povaha a pojem termínu podobenství se nedá jednoznačně určit. Dal by se přeložit různými definicemi. Termín podobenství přeložil již J. Blahoslav řeckým výrazem *parabollé* a připodobnil ho slovesem *paraballein*, které doslovně znamená „klásti vedle sebe“ a přeneseně znamená „přirovnávatí“. ¹

Podle F. Žilky „Podobenství vždy obsahuje přirovnání, někdy řečené, jindy skryté. Zjišťuje podobnost mezi nějakou skutečností, která je obecně známá a zkušeností. Také mezi některou duchovní, abstraktní, náboženskou, mravní pravdou; je to obraz ze všedního života, obraz kterým se něco nového méně známého znázorňuje, ilustruje něčím známějším, je to shledávání platnosti zákonů božích stejně v přírodě jako ve světě ducha. Ježíšovy paraboly jsou faktickým důkazem o jednotnosti božího světa, který je řízen týmiž zákony, touž moudrou a láskyplnou rukou“. ²

V podobenství jde o podobu řeči, v níž je myšlenka vyjádřena pomocí obrazného slova. V podobenství se jedná o přirozený stylový prostředek, který se velice hodí k vyjádření nadsmyslové skutečnosti. Podobenství je rozšířené přirovnání, ve kterém je podstatným momentem tzv. *tertium comparationis*. Chce tak vytyčit nějakou vlastnost určité osoby, předmětu nebo dění, zatímco je z jiného úseku života něco převzato.

„Podobenství“, řecky *parabolé*, lze přirovnat k hebrejskému pojmu *mášal*, jimiž se dají nazvat všechny výroky, které obsahují nějaké srovnání jako např. přísloví, alegorie a tajemné výroky. ³

2.1 Pojem mášal

Pojem z LXX⁴ *parabolé* znamenající podobenství, se dá přeložit pojmem *mášal*, ale také se dá vyjádřit hebrejským výrazem *achídách* (Sír 47,17) - přísloví, podobenství a také ještě výrazem *hóleláh* (Kaz 1,17) - bláznovství.

---

¹ ŽILKA, F. *Podobenství Ježíšova*. Praha : Kalich. 1930. 352 str.

² ŽILKA, F. *Podobenství Ježíšova*. Praha : Kalich. 1930. 352 str. str.18

³ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

⁴ LXX - Septuaginta

Hebrejské slovo *mášal* se také dá přeložit jako řecké *paroimia* - *příměr* (Př 1,1), *prooimion* - *předmluva* (Jb 27,1 a 29,1) a nebo *thryléma* - *příslví* (Jb 17,6). Výrok *mášal* by se dal ještě vyložit jako přísloví, ale znamená zde něco daleko více než se na první pohled zdá. Je to mudroslovný výrok či hádanka (*ainigma*), kterou položil mudrc. Může zde být v podobě obyčejného výroku, či v podobě básně nebo velkého děje.

Palestinští rabíni měli *mášal* vždy na pokraji podobenství či alegorie, tím chtěli lidem poukazovat na to, že jen oni jsou zasvěceni těmto Božím výrokům rozumět.

Zde tedy *mášal* dostávalo význam tajemného výroku. Tato podobenství již měla mnoho společného s alegorií, potřebovala ke svému výkladu vykladače či proroka, který by ho vysvětlil, ale opět tak, aby jeho smysl vyložil vyvoleným k jejich záchraně a naopak ostatním zůstal skryt.

Podobenství v podobě *mášal* byl jinak navenek velmi jednoduchý a srozumitelný děj, ale rabíni z něj vytvářeli jinotaj. Nakládali tak i s bajkami či historickými událostmi dějin lidstva hlavně z dějin vlastního národa a Staré smlouvy.⁵

V Novém zákoně jsou podobenství v evangeliích zapsána v různých podobách. U Matouše jsou zapsána tak, jak se do nich hodila s ohledem na celý kontext vyprávění Ježíšova příběhu. Lukáš se soustředí na jednotlivé typické situace do nichž vkládá tato jednotlivá podobenství.

Často je Ježíš na něco dotazován nebo diskutuje se svými posluchači o nějakém tématu a najednou začne hovořit o nějakém zcela jiném příběhu, který můžeme nazvat podobenstvím. Je to tedy „příběh o něčem jiném“.

Také zde mají podobenství mnoho společného s hádankami, jsou to krátké příběhy nebo stručná přirovnání, která očekávají od čtenáře, že o nich bude přemýšlet, či se v nich pozná a uhodne jejich smysl.⁶

Mášal je všeobecně použitelný pojem, zahrnuje výrazy jako je alegorie, přirovnání, podobenství, přísloví, hádanka, narážka (posměch), ironie a aforismus.

S. Curkpatrick uvádí, že dle J. Jeremiase se *mášal* vykládá názvy jako je podobenství, podobnost, alegorie, bajka, přísloví, apokalyptické zjevení, hádanka, symbol,

---

⁵ GÁBRIŠ, K. *Ježíšove podobenství I*. 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁶ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211. str. ISBN 80-86498-05-0

pseudonym, fiktivní osoba, příklad, námět, polemika, omluva, popření či vyvrácení myšlenky a vtip. *Mášal* je nezávislý pojem a zároveň je pojmem obsaženým ve svrchované mluvě.

V souhlasu s Curkpatrickem i odborníci jako je W.Schmidt a R. Eisfeld podotýkají, že kořen slova *mšl* doslova znamená vládnout, ale jiní učenci jako jsou W.B. Godbey nebo V. Herbert ho překládají jako „dojímavé kouzlo“. *Mášal* je do anglického jazyka nepřeložitelné, není zde ekvivalentu, který by byl jejím nositelem. L.G. Perdue zaznamenal mudroslovné motivy, které zahrnují aforismy a podobenství a rozlišuje dvě kvality *mášal* se zachováním svého kořenového významu a tím je podobnost a pravidlo. *Mášal* je prototypem božské moudrosti (Ž 8, 22-31), má estetickou funkci, která má navodit odpověď. *Mášal* skrze rozdílné typy vidění působí ve smyslu tajemství, vytváří různé interpretace. Pokud je *mášal* vyjádřeno jako přísloví, alegorie, orákulum jeho význam je vždy závislý na kontextu věty.

Mášal je konstantním prvkem Starozákonní literatury, je vodící strukturou podobenství synoptických evangelií. Je zde vyjádřeno v přirovnání a zesílení obrazu skrze paralelismus. Tento typ porovnání je velmi málo ilustrativní, evokuje nám „to“ známé, aby nám ukázalo, že je obsaženo v bohaté různorodosti života.⁷

2.2 Vznik podobenství

Podobenství jako literární forma vznikala mnohem dříve, než v době, kdy byla zapsána jako odkaz kázání a vyučování osobou Ježíše Krista, největšího mistra podobenství. Vznikala dříve například v podobě bajek nebo v rabínských spisech izraelského národa a jeho Starozákonní Tóry.⁸

Funkci Starozákonních podobenství ilustruje například příběh, který vyprávěl králi Davidovi prorok Nátan, aby David spatřil celou hloubku a důsledky svých nepravostí.⁹

Podobenství Nového zákona byla zapsána mnohem později než byla kázána a vyučována osobou Ježíše Krista zástupům. Svého zápisu se dočkala až po několika

---

⁷ CURKPATRICK, S. Generic Characteristic of Mashal. *Between Mashal and Parable*, 2002. vol. 24. no.1, p. 58-60

⁸ ŽILKA, F. *Podobenství Ježíšova*. Praha : Kalich. 1930. 352 str.

⁹ PORTER, J. R. *Život Ježíše Krista*. 1. vyd. Praha : Knižní klub. 2007. 240 str. ISBN 978-80-242-1852-6

desetiletích. Zpracována byla až teprve v době, kdy hrozilo, že již přímí očití svědkové vymřou a proto vznikla potřeba Ježíšova slova někam zaznamenat.¹⁰

J. Mánek, zastává tvrzení, že „*Ježíšova podobenství se nám zachovala v synoptických evangeliích, v evangeliu Markově, Matoušově a Lukášově. Každý z těchto evangelistů předkládá podobenství v rámci své vlastní teologie. Markovi jde o tajemství božího království. Matouš chápe podobenství jako vhodnou látku pro výuku členů církve a zdůrazňuje s jejich pomocí soud, který hrozí i křesťanům.*

*Lukáš věnuje větší pozornost historickému zarámování a užívá podobenství pro napomenutí i potěšení. Jen on má tzv. příkladová vyprávění. V Janově evangeliu, na rozdíl od synoptiků, nejsou podobenství. Je tu však řada obrazných slov, která jsou svou formou podobenstvím blízka“.*¹¹

Podobenství je také možno nalézt v Tomášově evangeliu a zde je zajímavé, že se zde nacházejí podobenství, která nemají alegorické rysy.

V evangelijských podobenstvích je zaznamenána více než jedna třetina Ježíšových slov, která byla poměrně věrně zachována (Např. L 15,1-7 a Mt 18,10-14).¹² Dle badatelů jde o nejspolehlivější zachovaná slova. J. Jeremias je považuje za originální složku tradice.¹³ Ch. H. Dodd ukázal, že Ježíšova podobenství představují věrnou kresbu jeho galilejského života.¹⁴ Podrobnější svědectví o způsobu života v této části světa se nám nedochovalo. Výjimkou je jen Egypt s nalezenými papyry.¹⁵

2.2.1 Okolnosti vzniku evangelia podle Matouše

Tradičně bývá autorství Matoušova evangelia připisováno celníku Matoušovi, ale také se mnozí domnívají, že autor mohl žít v Antiochii na konci 1. Století po Kristu.

---

¹⁰ ŽILKA, F. *Podobenství Ježíšova*. Praha : Kalich. 1930. 352 str.

¹¹ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204. str. str.17

¹² MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204. str.

¹³ JEREMIAS, J. *The Parables of Jesus*. London: Scm press ltd. 1963. 248 str.

¹⁴ DODD, C.H. *The parables of the kingdom*. Cambridge : Fontana Books. 1961. 160 str.

¹⁵ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1.vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204. str.

Uměl dobře řecky a byl vychován v rabínském prostředí. Podle hypotéz autor Matoušova evangelia možná ani nepatřil mezi dvanáct Ježíšových učedníků.¹⁶ Evangelium však bylo dle mého soudu napsáno Duchem svatým skrze člověka jménem Matouš.

Dle Jiřího Mrázka „*Podobenství uvnitř Matoušova evangelia jsou jedním z převyprávění a to velice zajímavým a málo doceněným*“. Matouš je citlivým vypravěčem, který má smysl pro postupný vývoj příběhu a to dokonce i pro takové okolnosti, jako je počáteční senzacechtivá zvědavost davu okolo Ježíše a následných okolností jeho života před ukřižováním.

Matouš měl před sebou předlohu podle Marka, kterou ale přepracoval dle svého pojetí příběhu. Do Markovy dějové osnovy přepracoval hlavně Ježíšova slova zasazená s citem právě do té fáze příběhu do jaké se hodila, či ve které mohla být řečena. Ale protože Ježíšovy výroky se nedají tak úplně zcela správně zasadit do kontextu narativního příběhu, rozdělil je do několika tématických celků. Tyto pětidílné celky nepředstavují pětidílné učení, ale vytvářejí korespondenci s narativní složkou evangelia, která zůstává primární.

Podobenství u Matouše představují specifický typ Ježíšových výroků, u nichž je intenzivní korespondence s kontextem Ježíšova příběhu. Podobenství se stává podobenstvím teprve v tomto kontextu. Podobenství je vyprávění o něčem jiném, které ale není o něčem jiném a v němž hledáme odpovědi pro svůj život. Matouš sám nerozlišuje mezi podobenstvím, přirovnáním a alegorií či názorným příběhem.

Podobenství sama se nabízejí k novým převyprávěním a zasazováním do nových kontextů, což je adekvátní přístup.¹⁷

Protože Matoušovo evangelium vznikalo mezi prvními „židokřesťany“, programově sice navazuje na Marka, ale je psáno více v „židokřesťanském“ duchu. Jako by učinilo krok zpět a řeší otázky, které si dávno Marek neklade.¹⁸

Evangelium podle Matouše vycházelo tedy z evangelia podle Marka, které v něm je obsažené celé a také zahrnuje další celky, jako je tzv. sbírka Ježíšových výroků (Q) a látky,

---

¹⁶ BOWKER, J. *Ilustrovaný průvodce Starým a Novým zákonem*. 1.vyd. Praha: Ottovo nakladatelství. 2005. 532 str. ISBN 80-7360-385-3

¹⁷ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlým. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

¹⁸ MRÁZEK, J. Komu je psáno Matoušovo evangelium. *Teologická REFLEXE*, 1997. roč. 3. č. 1. str. 23

z nichž většina informací před jeho redakčním zpracováním kolovala ústně (teorie dvou pramenů).

Evangelium podle Marka je prvním dokladem žánru „evangelia“, jeho název se dá přeložit jako zvěst či zpráva o Ježíši Kristu, která byla ústně předávána. Obsahovala informace o Ježíšově působení a smrti, vzkříšení a povelikonoční zvěsti a přítomnosti v prvotní církvi.

V nejstarších pramenech Markovo evangelium končí výroky o smrti, pohřbu, vzkříšení a zjevení Ježíše (Mk 16,6-7; Mk 16,8).

Matoušovo evangelium začíná již Ježíšovým narozením, životem a následným působením od křtu Janem Křtitelem a následujících událostí jeho ukřižování a vzkříšení.

Toto evangelium jako literární útvar je tedy svým názvem i záměrem spojeno s velikonočním evangeliem.¹⁹

Matoušův jazyk a sloh je ze všech evangelií nejvíce bohatý na semitismy, jeho sloh je ovlivněn Septuagintou a jejími hebraismy a také sbírka Q ze které čerpal byla přeložena z aramejštiny. Matoušovy výrazy jsou ovlivněné židovskou tradicí (např. používá výraz království nebeské místo království Boží nebo např. výrazy jako je Syn člověka, Syn Davidův, Kristus, řecký výraz *parousia* - příchod nebo *laos* - Boží lid a *ethnos*- pohanské národy).²⁰

2.3 Forma podobenství

Podobenství se dají rozdělit podle jejich formálních a obsahových znaků.

Názory teologů na dělení a formu podobenství se různí, např. prof. Žilka je dělí pouze na dvě formy a těmi jsou podobenství a přísloví.²¹ A podle obsahu je dělí na šest skupin. Podobenství o zákonech království Božího, podobenství o vztahu k Bohu, podobenství o lidském životě, podobenství o posledních věcech, obrazné příběhy, obrazné výroky.²²

---

¹⁹ POKORNÝ, P. *Ježíš Nazaretský*. 1. vyd. Praha : OIKOYMENH. 2005. str. 174. ISBN 80-7298-135-8

²⁰ POKORNÝ, P. *Literární a Teologický úvod do Nového zákona*. Praha : Vyšehrad. 1993. 333 str. ISBN 80-7021-052-4

²¹ ŽILKA, F. *Podobenství Ježíšova*. Praha : Kalich. 1930. 352 str.

²² NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník I. díl*. 3. vyd. Kalich. Praha. 1992. 769 str. ISBN 80-7017-528-1

Dle A. Jülichera a R. Bultmanna jsou to z hlediska obsahu formy tři skupiny podobenství, které dělí na vlastní podobenství, paraboly a příkladová vyprávění.

Dle J. Mánka badatelé rozdělují Novozákonní podobenství tak, že rozlišují mezi vlastním podobenstvím, parabolou, příkladovým vyprávěním a alegorií.

Vlastní podobenství užívá obrazu, který je převzat z určité běžné životní události či skutečnosti, která je každému obecně známá. Poukazuje se v nich na věci, které se dějí každodenně. Mezi ně tedy patří např. podobenství o kvasu v mouce (Mt 13, 33), hořčičném zrně (Mk 4,31-32), hledání ztracené ovce (L 15,4). Tato podobenství zabraňují opozici, když hovoří o tom, o čem nelze pochybovat.

Parabola na rozdíl od vlastního podobenství vypravuje určité historky, příběhy, ve kterých nejde o to, co se děje stále, ale o to, co někdo někde jednou udělal. Vlastní otázka dějinné skutečnosti příběhu přitom stojí stranou. Je to např. Ježíšovo vyprávění o nepoctivém správci, pro které je typický začátek slovy „*Byl jeden bohatý člověk, který měl správce*“ (L 16,1) nebo „*Byl soudce v jednom městě*“ (L 18,2).

Je zde dvojitá pravda, jedna, jež uchopit lze a druhá, jež uchopit nelze.

Parabola pojednává o tom, co se jednou mohlo stát, doufá vyhnout se každé námitce, když vypravuje tak zajímavým a strhujícím způsobem, že nemohou přijít žádné námitky posluchači ani na mysl.

Příkladové vyprávění je jiným druhem podobenství a má blízko k parabole. Je to volně vytvořená historka, ve které jde hlavně o příklad, zatímco v parabole jde o analogii. V příkladovém vyprávění jsou na rozdíl od paraboly osoby blíže určeny či jmenovány. Patří sem např. podobenství o milosrdném Samařanu (L 10,29-37), o boháči a Lazarovi (L 16,19-31), o farizeu a celníkovi (L 18,9-14).

Alegorie, ta představuje volně vytvořenou historku, která slouží k porozumění posluchače něčemu. Alegorie říká něco jiného než míní, užívá řady obrazů. Mluví např. o služebnících a myslí proroky a apoštoly. Mluví o králi a myslí Boha. Mluví o orlu a myslí babylónského krále (Ez 17,1-10). Alegorii můžeme rozumět jen tehdy, pokud známe věc, k níž se vztahuje, jinak nám její hlubší smysl zůstává utajen a obrací se tedy jen k zasvěceným. Kvůli rozdílům, které mezi alegorií a podobenstvím jsou, bývá alegorie od podobenství ostře oddělována.²³

---

²³ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

Gábriš dále dělí podobenství dle jejich vnitřní kvality a odkazuje na exegetu K. Fröra, který je dělí na 5 okruhů :

Krátká, pregnantní, obrazná (metaforická) slova („sůl země“ nebo „světlo světa“) a jednoduché přirovnání (buďte moudří jako hadi a prostí jako holubice).

Podobenství, ve kterých lze rozvinout děj z obrazného slova: hořčičné zrna, kvas.

Paraboly jsou vyprávění nějakého příběhu, který se neděje každý den. Problematický, vyhrocený děj (např. podobenství o ztraceném synovi, dělníci na vinici).

Alegorie, která je jen z metafor sestavené vyprávění, jako je podobenství o rozsévači (Mk 4,14-21) a plevelu mezi pšenici (Mt 13,36- 43).

Příběhy v příkladech jako jsou např. o milosrdném Samařanu (L 10,30-37), o bohatém hospodáři (L 12,16-21), o boháči a Lazarovi (L 16,19-31), o farizeji a celníkovi (L 18,9-14). V těchto příbězích se nic nepřirovnává, jen se určitá událost vypráví jako příklad, ze kterého si máme vzít poučení.

Někteří exegeti označují za podobenství až 100 Ježíšových výroků, jiní jen 60. Kromě metaforických označení se zde mohou uvést tři okruhy, které se také ještě dají začlenit pod podobenství. Podle A. Haucka to jsou :

Podobenství, ve kterých se obrazné slovo a přirovnání odlišuje jen tím, že obrazné slovo je více rozvedené. Je zde širší porovnání pomocí obrazného slova, například „*nikdo nemůže sloužit dvěma pánům*“ (Mt 6,24), „*nikdo z pozvaných neokusí mé večeře*“ (L 14,24), „*město ležící na hoře nemůže zůstat skryto*“ (Mt 5,14), „*dobrý strom nemůže nést špatné ovoce*“ (Mt 7,8), „*nemůže obstát rozdvojené království*“ (Mk 3,24).

Paraboly, které jsou vypracovány v minulém čase, kdy se podobenstvím stává něco, co někdo vykonal. Tím je podobenství o rozsévači (Mk 4,3-9).

Zvláštní druh podobenství vyčleňující se od dob Jülichera, je vyprávění v příkladech. Jsou to čtyři podobenství obsažená hlavně v Lukášovi, která se vyznačují vyprávěním příběhu bez obrazné funkce. Jsou to zejména vyprávění o milosrdném Samařanu (L 10,30-37), o člověku s bohatou úrodou (L 12,16-21), o boháči a Lazarovi (L 16,19-31), o farizejovi a celníkovi (L 18,9-14).

Dle Jülichera jde v těchto vyprávěních v příkladech o spodobnění abstraktní nebo etické pravdy silou, která přichází z určitého přesvědčivého případu.

Je samozřejmé, že přesné rozlišení mezi podobenstvím, parabolou a vyprávěním v příkladech není tak úplně možné a v mnohých případech se Ježíšovy výroky mohou zařazovat do více skupin.²⁴

2.3.1 Řád stavby podobenství

Stavba podobenství podléhá určitým zákonitostem a je stavěna velmi úsporně. Podrobnosti k podobenstvím jsou zpravidla pozdější přídavky. Vypravěč podobenství se jich musí držet, jinak odvádějí pozornost posluchače někam jinam. Soustředí se zcela na to, co se týká té určité věci a odhlíží od všeho jiného.

Podobenství mají zpravidla pouze jeden srovnávací bod, jedině již zmíněné *tertium comparationis*. Každé podobenství má dvě složky, obraznou a věcnou, které tvoří dohromady jeden celek. Tyto dvě složky slouží k rozlišení mezi tím, co podobenství staví před oči a tím co chce říci. Zde je rozdíl mezi podobenstvím a alegorií v tom, že v alegorii se pojmy „obraz“ a „věc“ kryjí.

Pro parabolou a příkladové vyprávění je v jejich stavbě zákonitost příznačné stručnosti a výrazové úspornosti. Vystupují v nich např. jen skutečně nutné a nepostradatelné postavy. Např. v podobenství o marnotratném synu (L 15,11-32) se nevyskytuje matka. A v těchto druhých podobenství zpravidla nevystupují více než tři osoby. Skupiny bývají vykresleny jako jedna osoba. Tyto osoby zde charakterizuje jednání.

Některá Ježíšova podobenství mají funkci obrannou a jiná mají zase charakter útočný.²⁵

2.3.2 Obrazy podobenství, které Ježíš volí

Mánek cituje „*Nejenom obrazy Ježíšových podobenství, ale i jejich styl nese znaky palestinského původu. Jako stylového prostředku je užíváno paralelismu a kontrastního působení. Ježíš užíval slov, obrazů a obrátů, s nimiž se posluchači denně setkávali. Řada Ježíšových podobenství začíná jako obvyklá historika*“.²⁶

---

²⁴ GÁBRIŠ, K. *Ježíšove podobenství I*. 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

²⁵ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

²⁶ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str. str. 12

Podle Jülichera Ježíš používal přirovnání i podobenství k tomu, aby zdůraznil své učení na každodenní realitě, kterou jeho posluchači znali. Jülicher, na rozdíl od jiných teologů zastával názor, že Ježíšovy příběhy neměly jinotaj, ale měly něco společného s tím, o čem Ježíš mluvil. A to „něco“ bylo již uváděné *tertium comparationis*. A protože mezi podobenstvím a alegorií nemůže být žádná smíšená forma, je tímto *tertium* vždy jediná, stručná pointa.

Toto přesvědčení o jediné pointě kromě Jülichera zastávají i odborníci jako je C.H. Dodd nebo J. Jeremias.²⁷

2.4 Alegorie a metafora v podobenství

Ve výkladu podobenství je mnoho různých hledisek a názorů, jak k nim lze přistupovat.

Např. v podobenství o marnotratném synu je toto hledisko možné manifestovat na přístupu Jülichera, který zastává názor, že toto podobenství má demonstrativní charakter. Hledí na něj jako na skutečný příběh ze života, vycházející z toho, co se děje na zemi a z čeho máme poznat, jak jedná Bůh.

A. Nygren zastává opačný názor, že jak jedná otec v podobenství, nejedná žádný otec, ale tak jedná Bůh a tak by měl jednat i pozemský otec. Nejde o skutečný příběh ze života, nýbrž o demonstraci způsobu toho, jak jedná Bůh.²⁸

Badatel A. Jülicher přinesl do teologie novou myšlenku, která přinesla převrat a nadlouho ovlivnila kritické bádání. Mínil, že Ježíšova podobenství jsou naprosto izolována od jakéhokoliv alegorického výkladu a to i včetně rabínských podobenství, která by nám přinášela bohatý srovnávací materiál. Opíral se o Aristotelské dělení, v němž je alegorie chápána jako rozvinutá metafora, zatímco podobenství je rozvinutým přirovnáním.

Pro metaforu i alegorii je dle Jülichera charakteristické, že užívají metaforu v „ne-vlastním významu“ (tj. jiném než doslovném). Dle něj má metafora v tomto pojetí

---

²⁷ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

²⁸ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

pouze ozdobnou funkci a zvyšuje květnatost řeči. Zatímco alegorie vytváří celý umělý příběh, plný tajemných výroků a skrytých významů. Jülicher zavedl do výkladu podobenství velice liberální přístup.

Podobenství vykládá jako obecně náboženské nebo obecně mravní „prupovídky“, například v podobenství o dvou stavitelích (Mt 7,24-27). Je tu také snaha izolovat Ježíše od pozdějšího dogmatického vývoje a také od rabínského židovství.

Jülicherovo liberální zbarvení výkladu podobenství bylo později vnímáno jako rušivé a extrémně vyhocené. Přesto však některé jeho metody zůstaly závazné až do dnešní doby.

Ještě R. Bultmann pokračuje v nastolené Jülicherově cestě svým programem dějin formy, zastává Jülicherovu klasifikaci podobenství a důsledně pátrá po původnější „předredakční“ podobě sledovaných textů. Vychází ze zákonitostí ústní tradice, která i v současné, synoptické podobě podobenství se částečně zachovala a lze ji tedy z části rekonstruovat.

J. Jeremias propracoval metodu pro rekonstrukci *ipsissima vox Jesu* a formuloval zákonitosti ústní tradice, kterými prošla podobenství od prvotní podoby, překladem z aramejštiny do řečtiny a dokreslováním detailů, až do současné alegorizované podoby.

Jeremias se také zasloužil o doposud nejdůkladnější prozkoumání dobových reálií a zastává názor, že Ježíš svá podobenství poprvé vyslovuje v polemice s farizeji.

Tím se výrazně odlišuje od A. Jülichera, který předpokládá, že na prvním místě je užití pedagogické, v rozhovoru učitele (Ježíše) se svými žáky.

P. Fiebig zase zastává názor, že směr, kterým by se měla exegeze 20. století ubírat, je nesnažit se za každou cenu izolovat Ježíše od jeho židovského prostředí, nýbrž systematicky a přitom nejzaujatěji prozkoumávat rabínské paralely.

Nejlepší práci tohoto druhu vypracoval až C. Thoma a na něj v menší míře navázali H. Strack., L. Billerbeck., D. Flusser a B. H. Young. Tito odborníci pak přinášejí přístup, ve kterém se stírá rozdíl mezi Ježíšovými podobenstvími a rabínskými paralelami.

Zcela odlišný přístup k podobenství zastává D. O. Via který analyzuje podobenství jako estetické objekty s nezávislou literární a estetickou hodnotou. Nabízí klasifikaci podobenství, které dělí podle vzoru antického dramatu na tragická či komická.

Podobnou teorii zastává také W. Harnisch, který ale vstupuje s podobenstvími do diskuze, která se rozvinula nad bajkami. Konstatuje, že podobenství a bajka jsou formy, které mají velice blízko k lidovému vyprávění a napodobují „divadelní hry“, ve kterých převládá divadelní řeč, ať už dialog či monolog, který je rozvíjen k tomu, co si určitá postava

„říká ve svém srdci“. Podobenství také mají mnoho společného s bajkami i tím, že rozvíjejí karikaturu a ironii.²⁹

2.4.1 Metafora v podobenství

Metafora je přenesené pojmenování a obrazné literární vyjádření použité na základě vnější podobnosti. Je to přirovnání nějakého jevu k něčemu, co je mu symbolicky podobné. Například výroky „*vy jste světlo světa*“ nebo „*vy jste sůl země*“, mají metaforické označení. Je to obrazná řeč, užívající určitých symbolů, kterými je vyjádřeno něco, co je skryté.

Metaforické řeči je užito i u jiných pisatelů Nového zákona než u evangelistů, a to např. u Jakuba nebo ve Zjevení Janově. Tato řeč je užita hlavně u apokalypticky rozvinutých dějů. Vychází již z dřívějšího užívání metafory v orientální kultuře, ze které vycházel i Ježíš.

Ježíš předpokládal, že posluchači znají užívání básnické a poučné formy z dřívějších podobenství, proto touto formou často hovořil.³⁰

Největší opozice proti Jülicherovi byla nastolena P. Ricouerem, který položil základní kámen v diskuzi o metafoře a obrací k ní svou pozornost. Metafora již není pojímána jako předstupeň alegorie a spolu s ní jako méně hodnotná, ale stává se vlastním jádrem a současně i vehikulem (nositelem) každého podobenství a věnoval se dlouhá léta zkoumání symbolu v ní.

Badatel P. Ricoeur „*metaforu již nedefinuje na úrovni slova, ale nýbrž přinejmenším na úrovni celé věty, která vzniká v napětí mezi neslučitelnými prvky, které se spolu setkávají v jedné větě a startují tak u čtenáře / posluchače „ metaforický proces*“. *Právě prvotní neslučitelností a provokativností své výpovědi rozbíjejí čtenářovo vidění věcí a nabízejí mu nové*“.³¹

Metafora tedy rozbíjí náš současný pohled na svět a nabízí nám pohled nový. Stala se také prostředkem Ježíšova zvěstování a stejně tak působí i v dnešní podobě

---

²⁹ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

³⁰ GÁBRIŠ, K. *Ježíšove podobenství I*. 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

³¹ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0 str. 12

podobnosti v evangeliích. Kromě P. Ricouera, který zpracoval teoretický základ k podobnosti jako metafoře, zpracoval také jejich soustavný výklad, zejména H. Weder.

Jiné soustavné exegeze nám nabízejí odborníci jako jsou například J. L. Bayley;

V. Broek³²; s hebrejským *mášal* je spojuje Ch. Kähler, který přenáší důraz na funkci podobnosti jako metafory v rozhovoru. J. Jeremias, na rozdíl od A. Jülichera, který zastává názor, že podobnosti sloužila hlavně svou pedagogickou funkcí, tvrdí, že mají svůj význam hlavně v polemice a tento názor také převládá u většiny dalších exegetů. M. Kähler vyzdvihuje terapeutickou funkci podobnosti a kromě autorů, jako je Via a Weder, navazuje též Kähler na J. Habermase a E. Arense a jejich používané teorie o *performativní* (umělecké) výpovědi a komunikativním jednání.

V dnešní pastorální praxi je Kählerovo terapeutické užití podobnosti možné a je v něm zakomponován i vývoj metafory od provokativní neotřelosti po poslední fázi k pojmu *terminus technicus*.

V evangeliích dle Kählera je také přítomna velmi přechodná střední fáze, která má o prvotní neotřelosti ještě povědomí, respektive kde není již metafora provokativně nová, ale je líčena jako něco, co svého času, vyřčeno Ježíšem provokativně nové bylo. Na Kählera navazuje německý psychoanalytik N. Peseschkian, který ukazuje možnosti podobnosti v psychoterapeutické praxi. K pacientovi je díky této metodě vyřčena kritika tak nepřímou, prostřednictvím třetí osoby, že nenastane problém, při kterém by se pacient u přímo vyřčené kritiky zablokoval.³³

Podle P. Ricouera může metafora v jistých případech fungovat nejen jako obohacení řeči, ale i jako ozdoba a nebo také jako výraz něčeho úplně nového, ještě nevyřčeného.

Každá řeč je systémem, v němž se jednotlivé lexikální kódy reprezentují jako různé jevy a vztahy, se kterými má mluvčí přímou nebo nepřímou zkušenost. Jeden výraz jazyka shromažďuje vícero výskytů a vztahů, které nejsou navzájem totožné, ale přesto patří do jedné skupiny.

Gramatika však neutváří jen síť slov, ale spoluutváří i celou lidskou zkušenost. Jazyk sám jako takový má tvůrčí sílu, i když ji vnímáme jako utváření našeho vlastního světa.

---

³² BAILEY, J. L., VANDER BROEK, L. D. *Literary Forms in the New Testament*. Westminster. John Knox Press, Louisville. 1992. str. 105-114

³³ MRÁZEK, J. *Podobnosti v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. str. 211. ISBN 80-86498-05-0

Odráží něco ze stvořitelství moci Boží a je označeno jako Slovo (*dávár, logos*), které je metaforickým označením pro zkušenost s jazykem.

Jazyk může předávat novou zkušenost třeba jako signál a může mít náskok před předmětnou skutečností. Jinými slovy, nová zkušenost může jazyk inovovat a ohýbat do té míry, že z něj může vyplynout i to, co nebylo doposud řečeno, pro co nemá slovní zásoba adekvátní znak a co nemůže vyjádřit.

Ani o Bohu nelze hovořit popisně a o novém může jazyk mluvit analogicky (obdobně, odpovídajícím způsobem).

Na povrchu se tedy může analogická řeč jevit jako rozostření a iluze. F. Overbeck proto kritizoval teologii, která je dle něj pouhou alegorií.

Teologie se zabývá rozměrem křesťanského svědectví. Analogie neužívá jen teologie, ale bez analogií a metafor se neobejde ani žádná reflexe týkající se orientace člověka ve světě. Těžko zachytitelné skutečnosti se vyjadřují každodenními metaforami (pojmenování věcí, vývoje událostí).

Jsou však skutečnosti, které se nikdy nestanou obecnými zkušenostmi a to je např. eschatologická „hraniční“ metafora - „království Boží“.

Dle Pokorného Ježíš tuto metaforu blíže určil jinými metaforami: „*v království Božím je to tak, jako když jeden člověk*“ a poté následuje podobenství.

Velikonoční poselství vyjádřili prvotní křesťané také odvážnými metaforami jako např. „Ježíšovo zmrtvýchvstání“, jako konečný závědek apokalyptického vzkříšení a potvrzení toho, že nás Ježíš vykoupil z otroctví hříchu a usmířil nás s Bohem. V takových případech metafora slouží jako vyjádření nové skutečnosti, dle E. Fuchse jako „jazyková událost“ nebo „*tenzivní symbol*“ (Symbol napětí, tlaku). Podle N. Perina takovou metaforu nelze nijak „racionálně“ nahradit. Lze ji interpretovat pomocí jiných metafor, abychom mohli vyjádřit, že se nejedná o žádnou ideologii či mýtus, ale o závažné svědectví. Tato nenahraditelná metafora ale např. ve větách „Ježíš je syn Boží“ nebo „Bůh Ježíše vzkřísil“ zve k novým otázkám a rozhodnutím.

Metaforická označení se v církvi osvědčila, jsou sociologicky uchopitelná a používána od generace po generaci.

Co se týče vnitřní struktury metafory, už Aristotelés definoval metaforu jako sylogismus (deduktivní úsudek). Řekne-li se například Ježíš je Syn Boží, znamená to, že může svého otce právoplatně zastupovat. Ježíš i ve své bezmocnosti na kříži plnomocně

zastupuje Boha. V této metaforické interpretaci či „metaforickém přísudku“ se používá slov označujících rod (*genos*) anebo druh (*eidos*).

Na Ježíše se poukazuje i jinými metaforami (Syn Boží, Vzkříšený). Takto zdůrazněný jev (žádný druh či jev), může sám fungovat jako metafora. Použitím tvrzení „Ježíš je podobenstvím Boha“³⁴ má Ježíš ve své dějinné jedinečnosti interpretovat Boha. Metafory jsou sondy, otevírající nové rozměry skutečnosti, zatímco kousek skutečnosti se stává podobenstvím (metaforou), jež interpretuje skutečnost jako nový celek. Tj. jako Boží stvoření, jako něco, co je zcela závislé na Bohu, který se ztotožňuje s Ježíšem jako přítelem hříšníků.³⁵

2.4.2 Alegorie v podobenství

Alegorie užívá určitých symbolů, které zůstávají utajeny a jen ten, kdo zná jejich smysl, je může vykládat a přiřazovat k nim jejich význam.

Jindřich Mánek ve své knize Ježíšova podobenství popisuje, jaký rozdíl mezi podobenstvím a alegorií vidí R. Bultmann:

„Zatímco v podobenství slouží látka, která je sama o sobě neutrální, k přenesení úsudku na jiné pole, o něž jde, hraje text v alegorii velmi důležitou úlohu. Představuje tajuplné převlečení věcného obsahu, který stojí v pozadí. Proto je třeba vlastní slova a články textu více či méně úplně nahradit pojmy, které reprezentují tento „jiný“, tj. v textu ne naplno popsaný děj“. Dále Mánek uvádí, že „Alegorie chápe každé obrazné vyjádření jako kryptogram a hledá proto jeho skrytý smysl“.³⁶

---

³⁴ Pokorný ve své knize Ježíš Nazaretský vidí Ježíše Krista jako osobní podobenství Boha v celé jeho dogmatické boží trojjednosti (trojiční vyznání víry). Eberhard Jüngel zdůrazňuje význam metafory a tezi o Ježíšovi jako podobenství Boha. Je to podobenství, které přesahuje kategorii metafory. Tvrzení „*Bůh je Ježíš*“ přesahuje rámec přiměřené metafory, je zcela specifickou metaforou. Např. slovo „*Bůh*“ by se dalo nazvat absolutní metaforou. Jüngel objasnil, že se v podstatě jedná o podobenství vyřčené přímo Bohem, to se tím odlišuje od jiných lidských podobenství. Zde nemluví lidé o Bohu, nýbrž Bůh k lidem o sobě samém.

³⁵ POKORNÝ, P. *Ježíš Nazaretský*. 1. vyd. Praha : OIKOYMENH. 2005. 174 str. ISBN 80-7298-135-8

³⁶ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str. str. 7

Alegorie zde může být také z metafor složené vyprávění, např. podobenství o rozsévači (Mk 4,14 – 21), podobenství o plevelu (Mt 13,36 – 43). Například „Hostinec“ v podobenství o milosrdném Samařanu, se dá v alegorickém výkladu vyložit jako „církev“, z podobenství o kvasu se tři míry mouky vykládají jako tři složky lidské bytosti jako je tělo, duše a duch. Také „olej“ v podobenství o deseti pannách, je součástí dramatické stránky podobenství, zatímco pro alegorii je to zástupný termín pro víru nebo pro dávání almužny či pro Ducha Svatého. V alegorii a jejím přístupu k textu, zde ani tak nejde o *exegezi* (o výklad), ale o *eisegesi* (jde o vnášení něčeho do textu, čehož v něm ve skutečnosti není).

Alegorie může ale také nemusí být zcela vyloučena z interpretace výkladu Ježíšových podobenství. Některá podobenství v dnešní podobě alegorické prvky mají.

Dle A. Jülichera, badatele Ježíšových podobenství, je alegorie porušená literární forma, kterou prý Ježíš nemohl použít. Ostře vystoupil proti rozbujelým alegorizujícím tendencím a stejně už před ním i badatel B. Weiss. Oba viděli každou alegorii jako dílo prvotní církve. Podobenství dle těchto teologů může mít jen jeden či dva body přirovnání a detaily jsou jen částí dramatické stavby. Také sami o sobě nemají žádný význam a proto nemají být vykládány alegoricky. Jülicher z toho důvodu zavrhoval alegorické výklady podobenství, které nacházíme už někde v evangeliích (Mk 4,13-20 a par; Mt 13,49-50; Mt 13,36-43). Alegorický výklad byl dle Jülichera v dějinách přeháněn a proto se proti němu postavil, ovšem dle nejnovějších výzkumů, nemůžeme vést ostrou hranici mezi alegorií a podobenstvím.

Již Starozákonní hebrejský výraz „*mášal*“ je označením mnoha druhů obrazných výroků, která nejsou jen čistá podobenství, ale také alegorie. Rabínská podobenství měla alegorické rysy. Nelze tedy zavrhnout myšlenku, že Ježíšova podobenství alegorii obsahují. Hlavně se alegorický výklad uplatňuje tam, kde je užito vžitých symbolů, jimž Ježíšovi posluchači museli rozumět obrazně. Například to platí u obrazu „*vinice*“ s pozadím Iz 5 nebo o obrazu „*žně*“, což byl běžný symbol pro den Hospodinův.

Podle E. Linnemann je v evangeliích i menší počet alegorií. Patří sem například perikopa o královské svatbě (Mt 22,2-14). Tj. pozdější přepracování podobenství o královské hostině (L 14,15-24). Nebo výklad podobenství o rozsévači (Mk 4,3-9 a par.), o síti (Mt 13,47) a plevelu (Mat 13,24-29). E. Linnemann ještě zastává názor, že nelze považovat za původní Ježíšova slova takový výklad, ve kterém je rys po rysy vyložen po

způsobu alegorie. Za alegorii bývá ještě považováno podobenství o zlých vinařích (Mk 12,1-12 a par.) a podobenství o deseti družičkách (Mt 25,1-13).

Alegorie naznačuje skutečnost, ale zároveň je její smysl za každým prvkem skrytý.

V podobenstvích se nesetkáme s úplnou alegorií, to už by byl jiný literární druh, než-li podobenství. Jsou zde pouze rozpracovány alegorizující prvky (podobenství o rozsévači, o zlých vinařích). Smyslem podobenství není převyprávět příběh v jiných maskovaných termínech, ale má působit realisticky, smysluplně sama o sobě. V alegorickém chápání je nutné hledat a najít jinotaj, který vyjadřuje určité slovo nebo děj.

Tento jinotaj je možné rozlišit buď za pomoci zjevení a nebo vykladače. Bohužel díky této formě podobenství došlo v dějinách výkladu k mnoha omylům a chybám v jejich interpretaci.³⁷

Dle Mrázek uvádí, že alegorie v současné exegezi opět ožívá. Přehodnocení vztahu k ní otvírá teolog M. Black, ale nejvíce se jí zabývá H. J. Klauck a svou knihou koriguje současný pohled na postavení alegorie ve světě antickém (řeckém i židovském) a zaměřuje se na její charakteristické znaky a východiska a zavádí rozlišení mezi alegorií, alegorizací a alegorézi.

Zatímco alegorie je text, který byl od počátku míněn alegoricky, alegorizace je alegorické přepracování textu, který původně tak míněn nebyl. Alegoréze je dodatečný alegorický výklad textu, který nebyl nikdy jako alegorie vytvořen či přepracován. V exegezi je toto rozlišení významné a pro alegorický text je jednoznačně adekvátní alegorický výklad.

U alegorizovaného textu je důležité rozlišit, zda-li rekonstruujeme původní nealegorickou podobu, či vykládáme jeho podobu nynější, literární. I zde však může být legitimní alegorický výklad.

Pouze alegoréze je dle Klaucka viděna jako nelegitimní. K „opatrným“ zastáncům této teorie patří např. E. Linnemannová, která se pokouší zrekonstruovat i rozdílné verze podobenství v rozhovoru s protivníky a alegorie v rozhovoru s učedníky. M. D. Goulder zase zastává názor, že přechod mezi alegorií a podobenstvím může být pozvolný. Alegorii zase obhajují především M. Boucherová a C.L. Blomberg. Jde zde hlavně o pokusy korigovat Jülicherovské dogma „jediné pointy“ a méněcennosti metafory (či alegorie) a o „rehabilitaci“ alegorie.

---

³⁷ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

Odborníky jako je W.R. Herzog, B.B. Scott a do jisté míry J. D. Crossana spojuje i v jejich různých metodách jediná myšlenka na důraz provokativnosti a *subverzivnosti* (rozvratnosti) Ježíšových podobenství v jejich sociálním, kulturním i politickém kontextu.³⁸

2.4.3 Směry literární vědy zabývající se metaforou a alegorií

Jedním z exegetických směrů je hermeneutika, která se zabývá exegezí, čili porozumění textu na základě jeho intence a náboženské písemnictví chápe jako stopy transcendentna zachycené ve znacích. Jejím hlavním představitelem 20.stol. je P. Ricoeur.

Dalším z novodobých směrů literární vědy 20.století je také strukturalismus, (tím se zabývá i hermeneutika za pomoci psychoanalýzy). Strukturalismus studuje vzájemné vztahy symbolů jazyka (fonémy).³⁹

Obecnou naukou o znacích je také sémiotika. Zkoumá jednoduché jazykové znaky, ze kterých se utvářejí jazykové znaky složitější, jako například metafora.⁴⁰

Literární sémiotika je užívána hlavně exegety literárního směru strukturalismu. Sémiotika se snaží ustavit obecnou teorii významových systémů, chápající znak jako již konstituovaný předmět.⁴¹

Dalšími směry liter. vědy jsou také formalismus (zabývá se hlavně poezií) či fenomenologie (učení o zdání), směr vzniklý v 18.století, hlavní představitelé, I. Kant, G. W. F. Hegel, E. Husserl. Dle Z. Mitosek „v *Husserlově pojetí fenomenologická metoda spočívá v odmítnutí pojmové nauky a v příklonu k intuitivnímu zření, toho, co je dané v bezprostřední zkušenosti (fenoménu, jímž se projevuje věc sama, předmět)*“. Také má

---

³⁸ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

³⁹ MITOSEK, Z. *Teorie literatury*. 1. vyd. Brno : Host. 2010. 480 str. ISBN 978-80-7294-332 - 6

⁴⁰ PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2001. 289 str. ISBN 80-7290-045-5

⁴¹ LARANGÉ, D. DUŠEK, J. *Sémiotika a bible : Pařížská škola*. Teologická reflexe. 2000. roč. 6. č. 2.str. 103

intencionální funkci, a jeho zření mnohokrát opakovaně umožňuje získat z jevu obecnou a všeobecně platnou podstatu věci, *eidos*.⁴²

2.5 Hlavní smysl a zvěst podobenství

Dle prof. Žilky, se Ježíšova slova opírala z velké části o Starý zákon a Proroky, ale bylo zde v nové podobě nastíněno velké *mysterium* začátku nového věku. Označení výrazem *mysterion* (tajemství Mk 4,11), užívali i Ježíšovi životopisci v souvislosti s dalším výkladem podobenství tak, aby v kázáních zůstávalo mnoho skryto a mělo být odhaleno jen vyvoleným věřícím. Smysl podobenství byl tedy Ježíšem vykládán po kázáních na veřejnosti pouze učedníkům v soukromí. Proto tedy mnozí slyšeli, ale nepochopili.⁴³

Důvod řeči v podobenstvích „*mnozí budou slyšet, ale neuslyší, budou hledět, ale neuvidí, neboť jejich srdce obrostlo tukem a srdcem nepochopí.*“ (Mt 13,14-15). Ježíš zde vlastně svými slovy naplnil proroctví Izajáše (Mt 13,10 - 11).

Svým učedníkům odpovídá na otázku, proč k zástupům mluví v podobenstvích: „*Protože vám je dáno znáti tajemství království nebeského, jim však není dáno*“ (Mt 13,12) - „*Kdo má, tomu bude dáno, kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má*“.⁴⁴

„*Podobenství oslovují rozum a ten se tak otevírá víře. Čím pronikne křesťan hlouběji do zjeveného tajemství, tím lépe rozumí a naopak – čím více člověk odmítá Ježíše a jeho spasitelné poslání, tím mu podobenství o království připadají nesrozumitelnější*“.⁴⁵

Jindřich Mánek, ale zastává opačný názor. Dle něj „Ježíš mluvil v podobenstvích tak, aby učinil svou zvěst přístupnější, aby byla srozumitelná, ale také proto, aby pro ni své posluchače získal. Ježíš vypravuje podobenství proto, že chce nejenom svou věc objasnit,

---

⁴² MITOSEK, Z. *Teorie literatury*. 1. vyd. Brno : Host. 2010. 480 str. ISBN 978-80-7294-332-6. str.150

⁴³ ŽILKA, F. *Podobenství Ježíšova*. Praha : Kalich. 1930. 352 str.

⁴⁴ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁴⁵ DUFOUR, X. L. A KOLEKTIV. *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Praha : Academia. 2003. 658 str. ISBN 80-200-1127-7. str. 329

ale také proto, že chce na své posluchače působit, získat jejich souhlas, přivést je k rozhodnutí.⁴⁶

O Ježíšových podobenstvích platí, že měla sloužit k lepšímu porozumění posluchačům Ježíšovy zvěsti. Teorie o tom, že Ježíšova slova mají zůstat „hádankou“, skrýt jejich smysl a to podstatné před nežádoucím posluchačem, zavedla až prvotní církve.

Vykládali podobenství po vzoru orientálních podobenství (*mášal*). Toto pojetí by se dalo nazvat „zatvrzovací teorií“, většina Ježíšových podobenství, ale této teorii odporuje.⁴⁷

2.6 Intertextualita vybraných Matoušových podobenství

J. Peterka uvádí, že „*Intertextovost nebo-li Intertextualita je schopnost textů, zvláště literárních, vztahovat se k jiným textům, absorbovat je a transformovat. Zásadní význam intertextovosti spočívá v tom, že umožňuje aktualizaci (oživování, zpřítomňování, replikování) veškeré textově zafixované literárně kulturní tradice.*

Existují dva teoretické modely intertextu: strukturalistický a poststrukturalistický. První z nich chápe intertext jako projev vědomého kontraktu mezi texty; druhý, obecnější model zahrnuje i mezitextové vztahy vznikající nezávisle na vůli pisatele.

*Intertext je dán vztahem mezi textem výchozím, tzv. pretextem (prototextem), a textem navazujícím, tzv. posttextem (metatextem)“.*⁴⁸

J. Lukeš ve svém článku uvádí čtyři typy intertextuality (*intertexture* - mezitextové vztahy) podle Robbinse.

1) *Oral-scribal intertexture* (ústní/ slovní/ zapsaná/písařská/textová struktura). Zde použito hlavně *rekontextualizace, rekonfigurace a narativní rozšíření* či *tématické rozpracování*.

2) *Cultural intertexture* (kulturní textová struktura). Zde se vyskytují typy intertextuality jako jsou *reference, aluze a echa*.

---

⁴⁶ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str. str. 13

⁴⁷ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

⁴⁸ PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2006. 247 str..

3) *Social intertexture* (sociální textová struktura) rozvíjí zejména sociální role, instituce, kódy a vztahy.

4) *Historical intertexture* (*historická textová struktura*).

Podle klasifikace G. Genetta se zde jedná o texty transtextuální. Transtextualita je textová transendence čehokoliv, co přivádí text do vztahu s jiným textem, ať už očividně či skrytě. Podle *cultural intertexture* se zde jedná o tyto klasifikace :

Jedná se převážně o narážku (*alusion*). Aluze značí implicitní přítomnost jednoho textu uvnitř textu jiného, avšak k jeho rozpoznání je nutná jeho znalost. Také předpokládá tradici prohlášení či výroku, která již existuje v textové formě, ale text je zde interpretován bez přímé citace.

Také se zde jedná o reference (zmínky), kdy slovo nebo fráze poukazuje k tradici nebo postavě známé lidem na základě tradice. Odkrývají se zde významy sdružené s odkazem.

A také echa (ozvěny), kdy slovo nebo fráze vyvolává představu pocházející z kulturní tradice.⁴⁹

Zde je možno uvést několik možných typů intertextuality ze Starého zákona, která se vztahují k vybraným podobenstvím Matoušova evangelia a která také uvádí ve své knize o podobenstvích profesor Gábriš.

Označení ženicha jako Ježíše a nevěsty jako církve se vyskytuje na mnoha místech Starého zákona. I zde je uvedeno označení Hospodina, Boha Izraele jako manžela například v textu⁵⁰ u Oz 2,16 „*V onen den, je výrok Hospodinův, budeš ke mně volat: „Můj muži“ a nenazveš mě už: „Můj Baale“*“. Tato intertextualita je patrná v podobenství o družičkách.

Intertextualita která popisuje církev jako manželku Hospodina a Boha jako ženicha, je zapsána u⁵¹ Izajáše v kapitole 54,5-6; 5). „*Tvým manželem je přeci ten, jenž tě učinil, jeho jméno je Hospodin zástupů, tvým vykupitelem je Svätý Izraele; nazývá se Bohem celé země.*

---

⁴⁹ LUKÉŠ, J. *Leviticus 19,18 v recepci Nového zákona*. Otevřené dveře. 2012. Beneš, J. Holubová, M.

⁵⁰ GÁBRIŠ, K. *Ježíšove podobenství I*. 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁵¹ GÁBRIŠ, K. *Ježíšove podobenství I*. 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

6) *Jako ženu opuštěnou a na duchu ztrápenou tě Hospodin povolal, ženu mladosti, jež byla zavržena, praví Bůh tvůj*“.⁵² Také zde je patrná intertextualita, která se vztahuje k textu podobenství o družičkách.

Intertextualita vztahující se k podobenství o družičkách, kde je psáno o církvi, jako manželce Hospodina je také u Ezechiele.⁵³

Ezechiel píše v kapitole 16, 7-8; 7) *„Dal jsem ti růst jako tomu, co raší v poli, vyrostla jsi a jsi velká. Rozvinula ses do plného pŕvabu, ňadra dostala tvar, vyrostlo ti ochlupení, ale byla jsi docela nahá. 8) Šel jsem kolem tebe, uviděl jsem tě a hle, byl právě tvůj čas, čas milování. I rozprostřel jsem na tebe svůj plášť, přikryl jsem tvou nahotu. Pak jsem vešel s tebou ve smlouvu, je Výrok Panovníka Hospodina, a stala ses mou*“.⁵⁴

K podobenství o posledním soudu je možno přirovnat výraznou intertextualitu, hlavně u proroka Izajáše, v kapitole 65,12 kde jsou napsána slova odsouzení pro lid, který nevejde do Božího království.⁵⁵ *„Vás jsem určil meči, vy všichni se musíte k popravě sklonit, neboť jsem volal, a vy jste neodpovídali, mluvil jsem, a vy jste neposlouchali, ale konali jste, co je zlé v mých očích, a zvolili jste si, co se mi nelíbí*“.⁵⁶

Také v Iz 66,16 a 18 je intertextualita vztahující se k shromáždění lidstva v podobenství o posledním soudu, který přijde⁵⁷ 16) *„Ohněm a totiž mečem povede Hospodin soud s veškerým tvorstvem. Mnoho bude těch, jež Hospodin skolí.“* 18) *„Já zakročím proti*

---

⁵² *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁵³ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenství I*. 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁵⁴ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁵⁵ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenství I*. 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁵⁶ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁵⁷ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenství I*. 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

*jejich činům a úmyslům a shromáždím všechny pronárody a jazyky. I přijdou a spatří mou slávu“.*⁵⁸

O soudu mezi ovce a kozy (v podobenství o posledním soudu) je psáno také například⁵⁹ u Ezechiele 34,17. „*Pokud jde o mé ovce, toto praví panovník Hospodin: Hle, já vykonám soud mezi ovci a ovci, mezi berany a kozy“.*⁶⁰

Ve 2. knize Samuelově je také zmínka o ovcích, jakožto Božím lidu, doslova je napsáno ve verši⁶¹ 17) „*Když uviděl anděla bijícího lid, pravil Hospodinu: „Hle, já jsem zhřešil a já jsem se provinil; co však učinily tyto ovce? Bud' tedy tvá ruka proti mně a proti domu mého otce“.*⁶²

V Novém zákoně je výrazná paralela v Janově evangeliu, kde se mluví také o dobrém pastýři jako Ježíši a ovcích jako Božím lidu. V Janovi, v 10. kapitole O dobrém pastýři, je užito tohoto obrazu, ovci a pastýře, hlavně ve verši 11, kde je napsáno⁶³ „*Já jsem dobrý pastýř. Dobrý pastýř položí svůj život za ovce“.*⁶⁴

V Jeremiášovi 13,20 je také zmínka o ovcích,⁶⁵ „*Pozvedni oči a hled' na ty, kdo přicházejí od severu. Kde je tobě svěřené stádo, ovce, jež byly tvou ozdobou?“*⁶⁶

---

⁵⁸ Bible : *Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁵⁹ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenství I.* 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁶⁰ Bible : *Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁶¹ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenství I.* 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁶² Bible : *Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁶³ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenství I.* 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁶⁴ Bible : *Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁶⁵ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenství I.* 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁶⁶ Bible : *Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

Gábriš také uvádí, že býti po pravici Boží je výsada vyvolených a je o tom zmínka, například v ⁶⁷ Židům 1,13: „Kterému z andělů kdy řekl: „Usedni po mé pravici, dokud ti nedám nepřítele za podnož tvého trůnu!“ A také v Židům 10,12: „Kristus však přinesl za hříchy jedinou oběť, navěky usedl po pravici Boží“.⁶⁸

K podobenství o plevelu bychom zase mohli přirovnat intertextualitu u Izajáše 27,11-12, který se vztahuje k soudu nad zatracenými, k jejich vhození do ohnivé pece a spálení ohněm, což bylo nejhorším trestem v židovství a také Matouš často tohoto obrazu používá.⁶⁹

11) „Až jeho snítky uschnou a polámou se, přijdou ženy a spálí je. Ten lid nic nechápe; proto ten, který je učinil, se nad ním neslituje, jeho Tvůrce se nad ním nesmiluje. 12) I stane se v onen den, že Hospodin vymlátí klasy od Řeky až k potoku Egyptskému; to vy synové Izraelovi, budete sbíráni jeden po druhém“.⁷⁰

A další intertextualita se vztahuje k podobenství plevelu, kde je zmínka o zaslíbení vyvolených, kteří zazáří jako slunce v Izajáši 60,1-4.⁷¹

1) „Povstaň, rozjasni se, protože ti vzešlo světlo, vzešla nad tebou Hospodinova sláva.

2) Hle, temnota přikrývá zemi, soumrak národy, ale nad tebou vzejde Hospodin a ukáže se nad tebou jeho sláva. 3) K tvému světlu přijdou pronárody a králové k jasu, jenž nad tebou vzejde. 4) Rozhlédni se kolem a viz, tito všichni se shromáždí a přijdou k tobě; zdaleka přijdou tví synové a dcery tvé budou v náruči chovány“.⁷²

---

⁶⁷ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenstvá I.* 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁶⁸ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁶⁹ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenstvá I.* 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁷⁰ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁷¹ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenstvá I.* 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁷² *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vydání. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

Také podobný druh intertextuality k podobenství o plevelu najdeme u Daniela 12,3 ⁷³ „Prozíraví budou zářit jako záře oblohy, a ti, kteří mnohým dopomáhají k spravedlnosti, jako hvězdy, navěky a navždy“. ⁷⁴

K podobenství o síti bychom mohli přirovnat intertextualitu vztahující se k obrazu třídění ryb po vytažení sítě z moře. V židovství je zakázáno jako nečisté jíst vše, co nemá ploutve a šupiny, doslovně ⁷⁵ v Leviticus 11,10: „Z veškeré vodní havěti v mořích a potocích, ze všech živočichů, kteří jsou ve vodách, bude pro vás hodné opovržení všechno, co nemá ploutve ani šupiny“. ⁷⁶

---

⁷³ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenstvá I.* 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁷⁴ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁷⁵ GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenstvá I.* 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁷⁶ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

3. Vybraná eschatologická podobenství v kontextu Matoušova evangelia

24. a 25. kapitola Matoušova evangelia zde vypovídá zejména o posledních věcech, odborně apokalyptických (*z řečtiny slovo apokalypsa - zjevení*) či eschatologických (*řecky eschata - poslední věci*). Vypovídá také o okolnostech, které nastanou, až svět dospěje do doby konce. Vypovídá o čase, kdy svět podle proroctví Pána Ježíše Krista dospěje do doby „žně“, tedy do konce tohoto dosavadního světa, podle Bible doslovně do času, „*kdy nezůstane kámen na kameni a vše bude rozmetáno*“ (Mt 24,2).

Tyto dvě Matoušovy eschatologické kapitoly obsahují jak povzbuzení (Mt 24,13 a 24,22), tak i výzvu k bdělosti (Mt 24,16).

Obsahují také výstrahu před falešným očekáváním konce a před vystoupením falešných lžiproroků (Mt 24,4 a 24,23). Dále varování před tím, aby, až tyto věci nastanou, jsme se jimi nenechali svést (Mt 24,11).

Tyto dvě kapitoly obsahují nejvíce podobenství, která nám chtějí ukázat, jak to bude s královstvím nebeským, až nastane tento „konec“ a také dění před tímto koncem.

Takto zaměřená podobenství nám představují možnost rozhodnutí se našeho srdce, pro naši cestu. Buď pro cestu lásky a pomoc bližnímu, či cestu zla, sobectví a bezohlednosti k druhým.

O tom například vypovídá „menší podobenství“, kterým je výrok o dvou cestách, „*prostorná je brána, která vede do záhuby a mnoho je těch, kdo tudy vcházejí, ale těsná je brána a úzká cesta, která vede k životu a málokdo ji nalézá*“ (Mt 7,13-14). Tato eschatologická podobenství nám hlavně ukazují podobu rozdělení Božího království a světa v čase kdy při posledním soudu budou odděleni lidé zlí od lidí dobrých (Mt 25,46) a kdy nezůstane skryto nic, co by nebylo jednou odhaleno (Mt 10,26).

Tímto je míněno, že bude vyjeveno to, co nám je teď tajemstvím. A tím je to, co kdo z nás opravdu skrývá ve svém srdci. Ježíš vidí do srdce a také říká, že „*ne, každý, kdo mi říká „Pane, Pane“, vejde do království nebeského*“ (Mt 7,21). Tato předpověď je také obsažena např. v podobenstvích, ze kterých je zde vybráno zejména podobenství o družičkách, perikopa (Mt 25,11-12) či podobenství o posledním soudu, perikopa (Mt 25,45-46).

Poslední jmenované podobenství (Mt 25,31) nás vybízí k milosrdenství nad chudými a bezmocnými lidmi a k bdělosti ducha v každé minutě našeho života, neboť opravdu nevíme,

kdy nás může Pán svým příchodem zastihnout. Tato podobenství nás mají připravit na příchod Božího království na zemi a připravit nás k tomu, abychom zůstali bdělí, neboť vskutku „*pán může přijít jako zloděj v noci*“ (Mt 24,43).

Jak je psáno v Matoušově evangeliu „*Proto i vy buďte připraveni, neboť Syn člověka přijde v hodinu, kdy se nenadějete*“ (Mt 24,44). Ježíšův odkaz je nejen v tom, abychom zachovávali jeho největší přikázání, „*abychom milovali Boha celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí*“ (Mt 22,37), ale také v tom, abychom se chovali jeden k druhému tak, jak bychom chtěli my, aby se druzí chovali k nám a zachovávali jeho druhé přikázání lásky, které také vystihuje verš „*miluj bližního svého jako sám sebe*“ (Mt 22,39).

Také v případě nouze bychom se měli postarat o nemocné, hladové, trpící. Nejlépe je toto „*přikázání*„ služby bližnímu popsáno v podobenství o posledním soudu, které je také nazýváno podobenstvím o kozlech a ovcích (Mt 25,31-46).⁷⁷

3.1 Eschatologická řeč v kontextu Matoušova evangelia

Eschatologická řeč, byla pronesena v týdnu Spasitelova utrpení. Právě když vyučoval učedníky v branách Izraele a pronesl zde řeč: „*Vidíte toto všechno? Amen, pravím vám, nezůstane kámen na kameni, všechno bude rozmetáno*“ (Mt 24,1-2). Poté, když vyšli na horu Olivetskou, učedníci se zeptali: „*Řekni nám, kdy to bude a jaké bude znamení tvého příchodu a konce věků*“ (Mt 24,3).

Na tuto otázku odpověděl Ježíš tzv. „*velkou eschatologickou řečí*“, která mluví o zničení Jeruzaléma a vyzývá k neustálé bdělosti. Aby si tato slova vzali učedníci k srdci, zasadil do tohoto kázání Ježíš podobenství o deseti družičkách (Mt 25,1-13).⁷⁸

Kapitolu 24 a 25 také koncipuje Matouš jako závěrečnou řeč Ježíše k učedníkům. Tato řeč však již zřetelně přesahuje rámec zde vyprávěného příběhu, učedníkům jsou zde líčeny události, které teprve nastanou a přitom tato řeč ještě plní dvě základní funkce. Tou první funkcí je, že stejně jako její předloha v Mk 13 je „*apokalypsou*“ odhalující její souvislosti posledních událostí. Také je apokalypsou poněkud atypickou, která vzdoruje

---

⁷⁷ Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁷⁸ MERELL, J. *Kristova podobenství*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1969. 104 str.

tradičním obrazům. Je míněna spíše poněkud „*anti- apokalypticky*“. To znamená, že na rozdíl od ostatních apokalyptických spisů, které se snaží čtenáře povzbudit „*Ano, už je to tady*“

a že tíseň, kterou prožíváme a události, které se dějí okolo nás napovídají tomu, že je tu již období konce a že *parusie* (*příchod, mesiášský věk, nový Aion*) „už už“ opravdu nastává.

Tak v synoptické apokalypse se naopak refrénovitě vrací rčení, „*To, co vidíte, není znamením konce*“ (což je ještě více rozvinuto u Matouše, než-li u Marka, Mt 24,6.8.13.) a tím je varování abychom se nenechali svést až někdo bude tvrdit, že to znamením konce je (Mt 24,4-5;11-12;23-26).

Nejsrozumitelnější předpovědi, která na sebe strhává absolutně největší pozornost, je bezpochyby zničení Jeruzalémského chrámu a židovská válka (Mt 24,2.6.15.).

Právě tato předpověď s jejími souvislostmi, které jsou v ní líčeny (Mt 24-25), je nejvíce rozporuplná a vyvolává ve čtenáři mnoho otázek. Například ohledně Matoušovy perspektivy, zničení chrámu a časového skoku nebo kontinuity u ostatních událostí.

V té době, kdy už Matouš píše, leží Jeruzalémský chrám v troskách. Matouš považuje i ostatní předpovědi za již naplněné. A nebo je osud chrámu oním *vaticinium ex eventu*, které má dodat na věrohodnosti i ostatním předpovídaným událostem.

Mrázek se ale ještě domnívá, že by tomu mohlo být i jinak. Že zničení chrámu byla událost dosud živá a pro společenství očekávající *parusii* muselo být dost těžké nevidět v těchto událostech znamení konce. Přesto je postoj synoptické apokalypsy k této události velmi zdrženlivý. Poslední události teprve začaly a důraz je zde kladen nad výrazy „teprve a začaly“. Zničení chrámu nebylo možné zcela odeschatologizovat, ale také zdůrazňuje, že to je teprve začátek bolestí (Mt 24,36.39.43.50).

Zde to vypadá, že se Matouš snaží o zachování rovnováhy a bojuje zde na dvou polích. Na jedné straně stojí rada, abychom se nenechali svést probíhajícími událostmi a falešnými proroky, že *parusie* už nastala.

Na straně druhé, abychom přesto že *parusie* nenastala nyní, věřili, že určitě dříve či později nastane. V tomto ohledu, nemůžeme „znát dne ani hodiny“.

Postoj, proti němuž Matouš bojuje, je ve skutečnosti konzistentnější, než se jeví na první pohled. Je zde postoj teď a nebo nikdy. Tyto okolnosti, kterými je pád chrámu a židovská válka už musejí být *parusii*. Pokud ani toto není, tak žádná *parusie* nenastane. Hlavním problémem tedy není opoždění *parusie*, ale vztah mezi ní a pádem chrámu. Tento vztah Matouš vši silou relativizuje a zároveň je přitom zřejmé, že tato otázka je u Matouše ještě naléhavější, než-li v jeho předloze u Marka (Mk 13). To, co zde Marek zmiňuje pouze

jednou, Matouš zde opakuje několikrát za sebou a přidává k tomu ještě podobenství, která vedou k ještě silnějšímu očekávání.

A zde se dostáváme k té druhé funkci této řeči, tou je její vztah k pašijím. Stále ještě není vysvětleno, proč Matouš, a před ním už i Marek, zařadil tuto eschatologickou řeč už před pašije. Matouš klidně mohl tato slova vložit do úst již vzkříšenému Ježíši, který promlouvá k učedníkům (Mt 28).

Lze ale podotknout, že čtenář tím, že slova o chrámu a Synu člověka předcházejí pašijnímu vyprávění, může být lépe připraven a porozumět tomu, co Ježíš říká při výslechu před synedriem.

Ale také kdyby byla eschatologická řeč zařazena až do událostí po pašijních událostech

a nalezení prázdného hrobu, znamenalo by to implicitně, že Ježíšova smrt a zmrtvýchvstání ještě do eschatologických událostí nepatří. Toto obrácené pořadí zde vyjadřuje narativním způsobem Matoušovo přesvědčení, že kříž a vzkříšení jsou již oním počátkem.

Teprve nyní je obraz úplný, tím, že Ježíšova smrt a jeho vzkříšení jsou již počátkem posledních věcí, ale pádu chrámu a války vzdor očekáváním konce ještě nejsou. Konec teprve přijde, ale není známo kdy. Pád chrámu patří k začátku a nemáme se mýlit, že ne. Avšak až přijde Syn člověka, bude to takový příchod, který opravdu nikomu neunikne (Mt 24,27).⁷⁹

3.2 Podobenství o deseti družičkách

Mt 25,1-13

1) Tehdy bude království nebeské, jako když deset družiček vzalo lampy a vyšlo naproti ženichovi. 2) Pět z nich bylo pošetilých a pět z nich rozumných. 3) Pošetilé vzaly lampy ale nevezly s sebou olej. 4) Rozumné si vzaly s lampami i olej v nádobkách. 5) Když ženich nepřicházel, na všechny padla ospalost a usnuly. 6) Uprostřed noci se rozlehl křik: „Ženich je tu, jděte mu naproti!“. 7) Všechny družičky procitly a dávaly do pořádku své lampy. 8) Tu řekly ty pošetilé těm rozumným: „Dejte nám trochu oleje, naše lampy dohasínají!“ 9) Ale rozumné odpověděly. „Nemůžeme, nedostávalo by se nám ani vám. Jděte raději ke kupcům a kupte si!“ 10) Ale zatímco šly kupovat, přišel ženich, a které byly připraveny, vešly s ním na svatbu; a dveře byly zavřeny. 11) Potom

---

⁷⁹ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

přišly i ty ostatní družičky a prosily: „Pane, pane, otevři nám! 12) Ale on odpověděl: „Amen, pravím vám, neznám vás.“ 13) Bděte tedy, protože neznáte den ani hodinu.⁸⁰

V tomto podobenství Ježíš vybízí důtklivě své učedníky k bdělosti. Bdělost je zde obrazné slovo, které je obrazem pohotovosti a duševní připravenosti.⁸¹

Podobenství o družičkách je jedním z té řady podobenství, které nás vybízejí, abychom byli neustále připraveni a žili takový život, aby nás hodina, ve které by si pro nás „ženich“ (Ježíš) přišel nijak nepřekvapila či nezaskočila. Máme žít takový život, abychom nebyli „pošetilí“, ale „rozumní“ a neustále se snažili žít takový život, aby nám „ženich neřekl jděte pryč já vás neznám.“

Ukazuje nám obraz lidstva, podobenstvím o podobě království Božího, do kterého ne všichni vejdou. Je zde vyjehoeno ono rozdělení lidí na dobré či špatné, což je více rozvinuto ve skupině podobenství, např. o rybářské síti (Mt 13,47-50); plevelu mezi pšenící (Mt 13,24-30; 36-43) a o posledním soudu (Mt 25,31-46).

Ježíš přejal obraz opět z jedné obvyklé tehdejší zvyklosti a tou zde byla svatba. Bývalo zvykem, že družičky vycházely vstříc ženichovi v noci, aby ho uvedly do svatebního domu nevěsty.

To, že bylo družiček právě deset, nemá žádného skrytého významu.

Dle Merella, ale družičky⁸² doprovázely nevěstu, zatímco ženicha doprovázely mládenci.⁸³ Slovo o nevěstě zde vůbec není, ale některé překlady ze syrštiny a řečtiny uvádějí, že družičky vyšly vstříc ženichovi a nevěstě. Tato odchylka zde není zcela bez významu. O deseti družičkách se říká, že bylo pět pošetilých a pět rozumných. Užitá adjektiva odkazují spíše na jejich intelektuální nedostatek či kvality družiček, ale je zde také vyřčen soud o jejich míře poslušné zbožnosti.

---

⁸⁰ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁸¹ ŽILKA, F. *Podobenství Ježíšova.* Praha : Kalich. 1930. 352 str.

⁸² FISHER, B., WEBER, R., GRIBOMONT, J. *Biblia Sacra Vulgata.* 3. aus. Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft. 1983. 1980 s.

Odchylka je ve Vulgátě u výrazu deset družiček - je zde uvedeno - decem virginibus přesně přeloženo deset Panen. A také Bible kralická uvádí namísto pojmu deset družiček - deset pannen.

⁸³ MERELL, J. *Kristova podobenství.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1969. 104 str.

V podobenství o deseti družičkách je přítomno alegorické zabarvení, jehož záměrem, je říci něco jiného, než se říká. Tento typ podobenství čeká od posluchače určitou předběžnou znalost. Například o tom, kdo je zde míněn ženichem, co je svatba apod. Obtíží výkladu zůstává otázka, zda mohl Ježíš v tomto podobenství sám o sobě mluvit jako o ženichovi. U současných teologů nacházíme na tuto otázku dvojí odpověď. Jedni se domnívají, že podobenství o družičkách nebylo původně vůbec alegorií. Alegorie, že Ježíš sám sebe myslel jako ženicha, není zcela jistá. Ježíš však toto podobenství pronesl, ale mluvil o skutečné svatbě a o tom, co svatbě předchází, nemluvil však o sobě. Vyzdvihuje zde náhlost jako i v případě jiných jeho připodobnění, která je obrazem pro neočekávaně přicházející soud. Teprve prvotní církev přeznačila toto podobenství se zřetelem na očekávanou *parusii*, příchod Ježíšův. Záměrem je zde i úprava verše podobenství v mladších rukopisných památkách, kde se mluví o doprovodu družiček vstříc ženichovi i nevěstě. Ženichem je míněn Ježíš a nevěstou církev.

Jestliže však nemělo podobenství dnešní alegorizující zabarvení, jestliže nemyslel Ježíš ženichem sebe, ale ženicha na svatbě obecně, není zde zcela zřejmé, koho tedy mínil pošetilými a rozumnými družičkami. Je pozoruhodné, že jde zde o jediné místo v bibli, kde se v metaforické řeči vyskytuje kritika vůči ženám. Otázkou zůstává, proč se zde vyskytují ženské postavy. Je známé, že židovští učenci se přirovnávali ke šperkům na krku nevěsty, či dokonce k nevěstě samotné. Z toho vyplývá závěr, že Ježíš zde vyřkl kritiku nad pokrytectvím některých židovských učenců.⁸⁴

Gábriš uvádí, že ve Starém zákoně dokonce byl několikrát Bůh uváděn jako ženich.⁸⁵ Dle Mrázka je zde, stejně tak jako u Gábriše vyslovena teze, že v původním Ježíšově podobenství, ženich byl přirovnáván jako tradiční metafora k Hospodinu. Mrázek považuje text Mt 9,15 za původní a z něho lze vyvozovat, že sám Ježíš se označoval jako ženich.⁸⁶

Jiná skupina teologů uvádí, že toto podobenství mělo své alegorické zabarvení od začátku. Proto vznik podobenství nepřipisují samotnému Ježíši, ale prvotní církvi.

Od počátku je vidí jako zaměřené na Kristův příchod a řešící naléhavou otázku obce, kdy Kristus přijde. Je zde patrné očekávání, že v nejbližší chvíli přijde a zároveň

---

⁸⁴ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

⁸⁵ GÁBRIŠ, K. *Ježíšove podobenství I*. 1. vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

⁸⁶ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

zklamání, že stále nepřichází. Podobenství však dává důraz na počítání s opožděním a zároveň také neočekávat Kristův příchod v bezprostřední blízkosti.

Smysl tohoto podobenství je vtom, že všechny družičky, jak ty rozumné i ty pošetilé, byly zaměřeny na setkání s ženichem.(2 K 11,2), s Kristem, k přebývání s ním. Všech deset družiček se tedy pro to rozhodne, ale ne všechny vytrvají.⁸⁷

Podle Mánka „*Pokání není záležitostí jednou pro vždy odbytou, je to stálý úkol. Naše dobrá předsevzetí mohou vyhasnout, lampy našeho života přestávají hořet jasným plamenem. Naše víra ztrácí svěžest a vadne. S vírou souvisí úzce i jednání. Víra není žádná pohodlná pasivita, nečinné vyčkávání. Není to také očekávání stranou úkolů ve světě a stranou všedních starostí. Jak ukazují rabínské midraše, byl olej nejen symbolem nehasnoucí víry, ale také dobrého jednání*“.⁸⁸

Mrázek podobenství o deseti družičkách dělí na tři scény:

První scéna je dle něj Mt 25,1-4.; poté je *intermezzo* je 25,5.; druhá scéna je 25,6-9 a třetí je 25,10-13.

Družičky jsou jedním z podobenství, o kterém se vedou spory, zda je tento příběh skutečně myslitelný či není, zda je to děj *ad hoc* (jen pro tento případ) vykonstruovaný, nepravděpodobný.

Dle dokladů palestinských svatebních obřadů je pravděpodobnější, že podobenství líčí obyčej, které byly srozumitelné. Ani očekávaný průběh svatby a zdržení ženicha není líčeno jako záležející či neobvyklý děj. Ovšem jako nečekané až neuvěřitelné je líčeno jednání části družiček. Právě tento neočekávaný rys může být do podobenství vnesen. Jeho vnitřní přesvědčivost spočívá v tom, že všechny ostatní postavy v příběhu, zejména ženich, reagují na jejich neobvyklé chování právě tak, jak by na něj reagoval skutečný ženich. Vedle toho ovšem toto podobenství má i některé výrazné provokativní momenty, např. nesolidarita moudrých družiček či tvrdost ženicha.

---

⁸⁷ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

⁸⁸ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str. str.120

Vnitřní vztahy tohoto podobenství:

Toto podobenství by se dalo zařadit mezi podobenství, kde se porovnávají dvě skupiny lidí. Jedna dělá něco dobře a druhá špatně. Čtenář by zde měl odhalit, v čem byla chyba té skupiny lidí, která neobstála.

Děj se tedy dle Mrázka odehrává ve třech scénách:

První scéna - příprava průvodu: v této chvíli jsou na tom všechny družičky stejně, všechny vyšly vstříc ženichovy a všechny mají lampy rozžaté. Kdyby se teď ženich objevil, vešlo by na svatbu všech deset bez rozdílu. Přesto však ty pošetilé už zde učinily chybu, která bude odhalena až později.

Druhá scéna - uprostřed noci: zde je první i druhá scéna určována ženichem, který na scéně není, ale je na ní očekáván. Obě scény se ale navzájem perspektivou liší. V této druhé scéně je už „na doslech“ že ženich je tu. Jestliže v první scéně byly družičky zaskočeny tím, že ženich nepřišel, i když jej očekávaly (*intermezzo*), ve druhé scéně jsou zase zaskočeny tím, že ač později, přece je tu a přišel. Teprve teď se projevila chyba těch pošetilých, jako by součinně s ženichovým zdržením. Totiž chyba je ta, že nemají oleje do svých lamp. Současně přichází ještě jejich další chybný krok a tím je, že sice zatím čekaly spolu s rozumnými, ale nyní když ženich přichází, odběhnou pryč.

Třetí scéna - po příchodu ženicha vejdou na svatbu ty družičky, které vyčkaly na ženicha. Jeho odpovědi těm pošetilým a pozdě příchozím může být rozhněvanost, ale stejně tak i možnost prostého konstatování faktu, že od okamžiku, kdy propásly průvod, přestaly býti družičkami. Ženich je již jako svatebčanky nezná.⁸⁹

V této práci bychom mohli podobenství o deseti družičkách vyložit jako silně eschatologicky zabarvené. Tento rys spatřujeme i v ostatních zde vybraných podobenstvích.

A to hlavně v „třídění“ lidí. V podobenství o síti (Mt 13,47-48) je to házení špatných ryb místo zpět do nádoby ven, což je jasným znamením rozdělení lidí při posledním soudu.

V podobenství o plevelu (Mt 13,24-30), je to žeň a hození plevele do ohně, což zde také znamená období posledního soudu. V podobenství o ovcích a kozlech (Mt 25,31-46) jde stejně tak o toto rozdělení lidí. Nám nepřísluší nikoho soudit (Mt 7,1) a dokonce být jen si o něm myslet, že on není tím správným člověkem pro království Boží. Dokonce budeme jednou velmi překvapeni kdo z nás například v království Božím bude, o kom by si člověk zrovna

---

⁸⁹ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

mohl myslet, že je ostudou společnosti a že by tam nikdy vejít nemohl. A stejně tak nás může překvapit, že nějaký pro nás vzorný člověk, na kterém bychom nenašli žádnou chybu, nebude mít na království Boží nejmenšího nároku. To, co je opravdu v člověku skryto, to ví jen Bůh a nás může člověk jako takový, velice dobře oklamat svým chováním i postoji. Nenechme se tedy svést k souzení lidí, ale snažme se my sami jim být dobrým příkladem a mít vždy lásku Boží či lásku k bližnímu na prvním místě. V podobenství o družičkách je právě touto láskou, pravdou i vírou míněn olej, který rozumné družičky mají v zásobě. Lásku Boží má mít všechny atributy, které jsou popsány u apoštola Pavla v listu 1.K 13,4-7.

„Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoli, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá“.

Každé naše přestoupení, převažuje Boží láska, která je v každém pokání nalezena.

Dalo by se zde také připomenout blahoslavenství Mt 5,3-10.

Pokud se pro něco člověk trápí, je jisté, že to má svůj smysl a jednou bude potěšen i stonásobně odměněn.

Svatba je zde míněna jako království Boží či „nebe“, ženichem je míněn Kristus, který má moc nám buď otevřít či zavřít dveře do království.

(Je ale také možné, že se v nebi bude opravdu konat svatba, jak prezentuje církev, svatba Beránkova s chotí církví.)

Družičky zde zastupují lidi. Ty rozumné jsou pravá církev, tedy jen ta část církve která bude do nebe přijata a pošetilé družičky zastupují lidi ať už z církve, tak i nevěřící.

Svatba Beránkova se totiž bude odehrávat až po události posledního soudu a to už budou vědět stejně jako věřící, tak i nevěřící, že Bůh skutečně je, ale nebude jim to už nic platné.

Nevěsta se zde nevyskytuje, protože ta značí vyvolenou církev a tu zde zastupují rozumné družičky. Čekání družiček znamená celý lidský život, který se má žít s neustálou bdělostí a vyčkáváním na Krista.⁹⁰

---

⁹⁰ Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

3.3 Role v podobenství o družičkách

Ženich je role, která se čtenáři nenabízí, aby se s ní ztotožnil. Pokračuje zde rys „nepřítomnosti“ určující postavy, v tomto případě ženicha, která se vyskytuje například

i v podobenství o zlých vinařích (Mt 21,33-41). Nejvíce je však tento rys rozvinut právě v podobenstvích velké eschatologické řeči (Mt 24-25). I navzdory své nepřítomnosti zde ženich určuje jednání nositelů děje, tedy družiček. Metafora ženicha zde zřetelně naznačuje, že je to role vyhrazená Kristu, nikoli Hospodinu.

Christologický rys této role je zde posílen tím, že na svatbu lze vejít jedine s Ženichem.

Mrázek se také zmiňuje, že je zvláštní, že v tomto podobenství chybí jakákoli zmínka o nevěstě. Tuto anomálii doplňují některé rukopisy. Tyto dodatky jsou zcela jistě nepůvodní.

Nevěsta zde chybí právě proto, aby se odvedla tradiční pozornost od vztahu nevěsta - ženich. (Hospodin - jeho lid). A nebo je tomu spíše tak, že její roli zde přebírají družičky.

Nevěsta by také mohla čekat na ženicha, ale je tady potřeba vyjádřit simultánně špatné i správné očekávání a nevěsta je jen jedna.

Družičky mohou být pokládány za obdobu svatebních hostů (Mt 22,1-14). Zde je také v pozadí metafora svatební hostiny. To, že na svatbu družičky patří, musí také manifestovat lampiónovým průvodem. Družičky mají za úkol počkat na ženicha a přivítat ho světlem.

Paradoxem je, že problémem se stane právě zdánlivě méně podstatná část úkolu, kterým je čekání. Mrázek uvádí, že to, co liší rozumné družičky od pošetilých, nejsou ani lampy, ani světlo, ale náhradní zásoba oleje. Mrázek míní, že Matoušovo pojetí oleje jako atributu dobrých skutků nelze považovat za správné. Spíše se přiklání k názoru, že by zde olej mohl být atributem víry.

Pošetilé družičky pojmá jako ty, které počítaly s ženichovým příchodem hned a nepočítaly s tím, že by mohl přijít později.

Rozumné družičky jsou zase naopak prezentovány jako ty, které jsou výslovně charakterizovány připraveností čekat. Mají zde jednoznačně roli, která je i pro čtenáře žádoucí, se kterou by se mohl identifikovat. Znamená to vyvarovat se bezstarostné pošetilsti a být neustále připraven.

Zajímavá je interakce mezi rozumnými družičkami a těmi pošetilými. Dalo by se říct, že ty rozumné mají svůj podíl na ztracení pošetilých, když se od nich distancují a odmítnou jim dát část své zásoby oleje a pak je pošlou ke kupcům. Olej je zde nedělitelnou součástí jejich postoje. V tomto momentě ty pošetilé poznají svou chybu a dávají za pravdu těm rozumným.⁹¹

V pojetí Mrázka „*Spánek má zřejmě sloužit, jen jako vysvětlení, proč žádná z družiček včas nepostřehla nebezpečí a olej nesehnala, dokud byl ženich daleko nebo neušetřila dočasným zhasnutím*“⁹²

Kdyby měl zde spánek symbolizovat smrt, muselo by se konstatovat, že všechny družičky svítily lampami před usnutím stejně a postmortální připravenost je těžko možné považovat za pointu. Spánek zde tedy značí jen nedostatek bdělosti.

Obchodníci, kteří se zde vyskytují, mají roli poněkud nejasnou a problematickou.

Právě za nimi v kritickou chvíli ty pošetilé družičky odběhly.

Toto podobenství zde symbolizuje hlavně připravenost a věrné čekání na Krista zde na zemi.

Sémantické opozice v rolích podobenství o družičkách:

V diachronní opozici stojí proti sobě:

Očekávat - dočkat se (rozumné, připravené družičky se dočkají ženicha).

Přicházet - vyjít naproti (pošetilé, nepřipravené družičky odcházejí a nedočkají se).

V časové ose je zde zřetelně rozhodující: Vyjít naproti, dokud nepřichází, není možné; vyjít naproti poté, co přišel, je pošetilé.

V synchronní opozici stojí proti sobě družičky: rozumné - pošetilé.

K nim lze dále přiřazovat:

(Býti připraveny) mít olej - (nebýti připraveny) nemít olej.

Býti přítomny (ve chvíli příchodu) - nebýti přítomny (ve chvíli příchodu).

---

⁹¹ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

⁹² MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0 str. 173.

V okamžiku ženichova příchodu:

Vejit (s ženichem na svatbu) – nevejit (s ženichem a najít zavřené dveře).

Objevuje se zde opět metafora světla, ale netvoří opozici světla a tmy, jako je tomu nepřímou v Mt 25,6.

3.4 Podobenství o posledním soudu

Mt 25,31-46

31) Až přijde Syn člověka ve své slávě a všichni andělé s ním, posadí se na trůnu své slávy; 32) a budou před něho shromážděny všechny národy. I oddělí jedny od druhých, jako pastýř odděluje ovce od kozlů, 33) ovce postaví po pravici a kozly po levici. 34) Tehdy řekne král těm po pravici: „Pojďte, požehnaní mého otce, ujměte se království, které je pro vás připraveno od založení světa. 35) Neboť jsem hladověl, a dali jste mi jíst, žíznil jsem a dali jste mi pít, byl jsem na cestách, a ujali jste se mne, 36) byl jsem nahý, a oblékli jste mě, byl jsem nemocen, a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení, a přišli jste za mnou.“ 37) tu mu ti spravedliví odpoví: „ Pane, kdy jsme tě viděli hladového, a nasýtli jsme tě, nebo žíznivého, a dali jsme ti pít? 38) Kdy jsme tě viděli jako pocestného, a ujali jsme se tě, nebo nahého, a oblékli jsme tě? 39) Kdy jsme tě viděli nemocného nebo ve vězení, a přišli jsme za tebou?“

40) Král odpoví a řekne jim: „Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.“ 41) Potom řekne těm na levici: „ Jděte ode mne, prokletí, do věčného ohně, připraveného ďáblu a jeho andělům! 42) Hladověl jsem, a nedali jste mi jíst, žíznil jsem a nedali jste mi pít. 43) Byl jsem na cestách, a neujali jste se mne, byl jsem nahý, a neoblékli jste mě, byl jsem nemocen a ve vězení, a nenavštívili jste mě.“ 44) Tehdy odpoví i oni: „ Pane, kdy jsme tě viděli hladového, žíznivého, pocestného, nahého, nemocného nebo ve vězení, a neposloužili jsme ti?“ 45) On jim odpoví: „Amen pravím vám, cokoliv jste neučinili jednomu z těchto nepatrných, ani mě jste neučinili.“ 46) A půjdou do věčných muk, ale spravedliví do věčného života.“⁹³

Toto podobenství se také někdy nazývá podobenstvím o ovcích a kozlech. Ovce jsou zde popisovány jako dobří lidé a kozlové jako špatní. Jejich konečné rozdělení je zde popisováno jako důsledek toho, jak se lidé během svého života zachovali k ostatním. Jak Ježíš

---

⁹³ Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

popisuje ve svém podobenství, nikdy nevíme, kdy nás sám Pán může „přijít zkoušet“ právě v podobě jednoho člověka bez domova, který nás prosí o almužnu, či jiného člověka, který je v nouzi a něco potřebuje. A je jen na našem srdci, jak se v takové situaci zachováme, zda mu pomoc poskytneme, či budeme lhostejní nebo mu dokonce i vyčiníme.

Neměli bychom podceňovat naléhavost takovýchto maličkých životních zkoušek, neboť kdo je věrný v malém, bude věrný i ve velkém. Měli bychom neustále myslet a hledět na Ježíše a to i v těch nejubožejších lidech. Podle toho se pozná Boží láska, že miluje i to, co není kolikrát lásky hodno. Že miluje něco, co není líbivé oku či lákavé na pohled a že pomáhá i tam, kde by jiný nad tím mávl rukou a řekl „proč tady zbytečně plýtváš silami“. Druhým se může taková pomoc někdy jevit i jako bláznovství. Ale křesťan vidí neviditelného Krista, aniž o tom ví. A to je to, co lidi doopravdy spojuje. Boží láska, ve které žije Kristus, Boží světlo, jenž nám svítí na cestu.⁹⁴

Mohutný obraz Božího soudu, který je v tomto podobenství o posledním soudu podáván, není celý podobenstvím. Charakter podobenství zde mají pouze verše 32 a 33.

A protože tyto verše tvoří s ostatními jeden celek, je nutné je posuzovat společně.

Mánek zde cituje: *„Obraz zvěstuje, že na konci všech lidských cest stojí Kristus jako Pán a Soudce. Na něm dochází k třídění. Podmínky pro umístění na pravici a levici se zdají být zcela jasné: Rozhodující je, jak se jednotlivé národy chovaly k hladovějícím, žíznícím, k cizincům bez přístřeší, k těm, kdo nemají co na sebe, k nemocným a k vězněným“.*⁹⁵

Obraz se zde upíná k času, v němž přijde Syn člověka ve své slávě a se všemi svými anděly, usedne na trůn a spolu s nimi bude soudit svět.

V tomto podobenství se vyskytují tři osoby (*personifikace*) Boha: Otec jímž je Bůh, Syn člověka, jímž je sám Ježíš a Král. Tyto tři postavy zde zřejmě míní jen jednoho Boha, který je zároveň trojjediný. A který je zde zároveň přítomen, v „maličkých a věrných“.

Syn člověka je zde představen jako Král v království nebeském (Da 7,27), který přichází k převzetí moci a k soudu nad světem se svými věrnými.

---

⁹⁴ Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

⁹⁵ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

Kristus je zde tedy zastoupen i v těchto věrných jako označení Syna člověka a vytvářejí společně jedno tělo, jehož on je hlavou.

Cokoliv se stane jedné části, jednomu údu tohoto těla, týká se všech kdo je tvoří (stejnou koncepcí o těle Kristově najdeme u apoštola Pavla). Tohoto pojetí se týká hlavně verš 23, celé Kristovo společenství je nazýváno Synem člověka.

Otázka Božího soudu, se týká všech národů, i Izraele, i když zůstane jen ostatek.

Před Syna člověka budou shromážděny všechny národy.

Mánek míní, že zde v otázce viny či nevinu už nejde o jedince, ale o celý kolektiv. Zmiňuje existenci tzv. kolektivní viny. Jedinec pak sdílí úděl, který je přiřčen celému kolektivu.

Na konci časů se shromáždí rozptýlené stádo - národy se shromáždí k soudu. Sloveso „shromáždit“ je v řečtině převzato z pastýřské mluvy.

Budou odděleni jedni od druhých, ovce od koz. Toto přirovnání má svůj obraz také s pastýřské praxe. V Palestině se na noc oddělovaly ovce od koz, kvůli tomu, že oběma druhům vyhovují jiné podmínky k přenocování.

Ovce jsou cennější než kozy, proto jim bylo určeno místo po Boží pravici. Na rozdíl od kozlů, kteří bývají černí, bílé ovce symbolizují svou světlou barvou spravedlivé.⁹⁶

Tato jejich čistota je zdůrazňována, také někdy v označení „boží ovečka“.

Symbol ovce Kristus zobrazil také např. v podobenství o ztracené ovci.⁹⁷

Důvodem toho, proč jedněm národům uděluje své místo po pravici a jiným po levici, je to, jak se oni zachovali k hladovým, žíznícím, lidem bez přístřeší, nahým, nemocným, vězněným. Na jejich poměru k těmto lidem závisí to, jakou mají cenu před Bohem. Kdo jim poskytne pomoc, poskytne ji vlastně i Kristu a bohužel i naopak.

Jiný možný smysl je možné vidět v 2. listu Korintským v kapitole 11, kde Apoštol Pavel popisuje všechny ony úděly, které jsou v Matoušově perikopě zmíněny.

---

⁹⁶ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

⁹⁷ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

Těmito těžkostmi musí procházet na svých cestách misionář. V kapitole 11 ve verši 23 uvádí věznění, ve verši 26 ohrožení na cestách a verš 27 uvádí hlad a žízeň, zimu a nahotu i námahu a bití. Je zde zvláště užito řecké slovo *xénos*, které označuje cizince, člověka bez přístřeší (Mt 25,37).

V závěru Matoušova evangelia je popisováno, že úkolem učedníků je jít ke všem národům a získávat je pro Ježíše. A také to, kdo přijímá Ježíše, přijímá i jeho. (Mt 10,40).

Zde se tedy toto povolání vztahuje k tomuto verši z Matouše „*A kdo by napojil třebas jen číší studené vody jednoho z těchto nepatrných, protože je učedník, amen, pravím vám, nepřijde o svou odměnu*“. (Mt 10,42). Nebo jiný verš Lukášova evangelia „*Kdo slyší vás, slyší mne; a kdo odmítá vás, odmítá mne; kdo odmítá mne odmítá toho, který mě poslal*“.
(L 10,16).

Ve Starém zákoně nesli poslové označení *šeluchim*. Rabíni říkali, že posel nějakého člověka je jako on sám. V Novozákonním pojetí je ten, kdo je od někoho úředně vyslán, jako ten, kdo ho posílá (1.K 14,6). Takovýto posel byl hodnocen podle toho, kdo jej vyslal.

Tzn., že když se s takovýmto člověkem jednalo špatně, tak se to netýkalo ani tak jeho, jako spíše toho, kdo jej poslal. Když Saul pronásledoval církev, pronásledoval vlastně Ježíše, aniž o tom věděl.

Nový zákon učí, kdo má jaký postoj k církvi, takový má postoj k Ježíši. Církev vykládá, jakou cenu má Ježíšův posel. K tomuto právě i vypovídá tato perikopa. Zde je podle Mánka právě těmito nepatrnými, kterým se mělo pomoci, myšlen každý učedník. Není to tedy vztah ke komukoliv, ale vztah k Ježíšovým poslům. Jde o čin lásky, který je motivován láskou k evangeliu, k věci Ježíšově. Etika zde souvisí s christologií.

Verše 34-40 (Mt 25) popisuje oslovení těch, které Král postaví po své pravici.

Údiv těch, kteří jsou Králem vyhlášeni za spravedlivé, patří k nejpřekvapivějším rysům vyprávění. Nejsou si vědomi toho, že by byli někdy Kristu pomohli. Ale Král jim to vysvětluje slovy, že cokoli učinili jednomu z těchto nepatrných bratří, učinili jemu samému (v.40). Slovo „bratří“ je pro porozumění celému obrazu slovo klíčové. Oproti jiným vykladačům Mánek zastává názor, že těmito bratry zde nejsou míněni všichni kdo trpí, hladoví či jinak strádají, ale pouze ti, kdo uznávají Ježíše za svého Mistra a Pána. Tvrdí, na rozdíl od jiných odborníků, že toto slovo zde má křesťanské zabarvení a vysvětluje to tím, že v celém Matoušově evangeliu má slovo bratr (*adelphos*) křesťanské zabarvení.

J. Jeremias ho zase spíše vidí v širším smyslu jako synonymum pro „bližního“.

Podle Matouše jsou těmito bratry myšleni věřící v Krista, členové křesťanské obce (Mt 25,40). Dle této perikopy jsou tedy bratry myšleni Ježíšovi učedníci a ne kdokoliv, kdo se ocitne v nouzi nebo v těžkostech.

Také slovo nepatrný (*elachistos*) vystihuje, že jde o Ježíšovy posly a ne obecně o lidi trpící a strádající.

Pro Ježíšovu obec bylo důležité vědět, kdo je myšlen slovy „malý“.

Ježíš na toto říká, že kdo je před Bohem malý, je pro Boha velký, kdo je pokorný jako toto dítě, ten je největší v království nebeském. Postavení učedníků vidí Ježíš v Matoušově pojetí paradoxně: Jsou malí, ale právě proto, jsou velcí. Atribut malý je tedy atributem vznešenosti, cti a úcty, ale i pokory, poníženosti a mírného ducha a tedy každý, kdo je „malý“ je zároveň i „bratr“ náležející ke Kristu. Tedy učedníci jsou synonymem pro křesťany.

Je zde ale ještě jedno přirovnání a tím je „nejmenší“ a těmi jsou myšleni „nejmenší z nejmenších“ či „nejnepatrnější z bratří“, jsou to ti, kdo mají v církvi zvláštní významné poslání, jsou to ti, kdo nesou Kristovo poselství jiným národům.

Na verše 31-46 (Mt 25) dějiny exegeze odpovídají trojím způsobem. V otázce kým jsou myšleni tito nepatrní „nejmenší“ bratři. Často se tvrdí, že těmito bratry je míněn úplně každý, kdo potřebuje nějakou pomoc.

Jiným tvrzením je, že těmito maličkými jsou myšleni jen křesťané, kteří následují v chudobě Krista a kteří jsou bez přístřeší, podobně jako jejich Pán.

Posledním tvrzením, které je nejčastější, je, že těmito nepatrnými bratry jsou myšleni pouze Ježíšovi poslové na svých cestách, misijní širitelé evangelia.

Mánek zde tedy zastává názor, že těmito nejmenšími bratry jsou míněni Ježíšovi učedníci, jeho poslové. Zde je demonstrativní slovo „tito“, na kterém se ukazuje, že těmito nepatrnými bratry nejsou myšleni všichni trpící bez rozdílu. Ale Ježíš zde ukazuje na ty, kteří přijdou s ním soudit svět. Tito všichni jako Syn člověka. Nebudou stát, ani po pravici ani po levici, ale přijdou s ním a spolu s ním ani nebudou souzeni.

Verše 41-45 (Mt 25) zase hovoří o lidech postavených po Králově levici. Diví se stejně tak jako ti po pravici, kdy Pána viděli, když byl nemocen či v těžkostech. Na rozdíl od lidí po své pravici, pro tyto nemá dobré zprávy. Ale vyřkne soud zatracení, protože mu, na rozdíl od těch po pravici, prostřednictvím svých „maličkových“ nikdy nepomohli.⁹⁸

---

⁹⁸ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

Toto podobenství je zvláštní tím, že jeho obraz není vzat z reálného života, nýbrž je to obraz vzatý z apokalyptického očekávání. Někteří badatelé dokonce tuto perikopu vůbec nepovažují za podobenství. Pouze její střední část o třídění ovcí a kozlů.

Vnitřní vztahy tohoto podobenství:

Mrázek dělí toto podobenství už ne ve scénách (není zde časová posloupnost), ale ve třech velkých krocích:

1) Vyprávění začíná největší scénou, kdy Syn člověka přichází ujmout se vlády nad světem a jsou před něj shromážděny všechny národy.

2) Tato scéna se vzápětí odvíjí jako výjev třídění ovcí a kozlů. Zde je soud nad národy protkán motivy z oblasti pastýřského života. A zde je příprava ke kroku třetímu.

3) Zde se soustředí děj na chvíli, kdy se kozlové a ovce ptají: „*Kdy jsme tě viděli?*“ a jsme náhle vráceni zpět do své přítomnosti. Zde se ve všech třech scénách posluchač dostane od obrazu posledního soudu přes pastýřské výjevy až do současnosti, kde má upřít svou pozornost k maličkým, kteří žijí vedle něho.⁹⁹

3.4.1 Role v podobenství o posledním soudu

Syn člověka, tato role je zde jednoznačně pojmenována, ale také je to role „zapovězená“.

Tato role působí konvenčním dojmem. Zdá se, že v sobě neskrývá žádné poselství ani žádné překvapení. Pozornost by se zde měla věnovat hlavně tomu, kdo je zde myšlen ovcí nebo kozlem. Tato role je zde zajímavě proměnlivá.

Také je zde v podstatě označení Syna člověka záměnným označením jako Krále a ani jeho role a soudcovská funkce nemusí nutně ukazovat k původně rozdílným tradicím a jejich střídání není pro podobenství příliš důležité. Významné je, že tento Syn člověka nebo Král je vzápětí hned identifikován jako pastýř či o krok dále se ztotožňuje s maličkými.

Nejprve je jeho role tedy zapovězena lidem, ale ve skutečnosti však podobenství k takové identifikaci směřuje.

U ovcí a kozlů jsou zde totožné pouze jejich příležitosti a setkání. Lišit se mohou ve spoustě možných ukazatelů jako například v původu či věrouce. Je ale možné, že podobně jako v Mt 7,22 konají i kozlové mnoho efektních mocných činů a nebo i jako v Mt 23,23

---

⁹⁹ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

i kozlové jsou obětaví. Tím, na kom a na čem zde ale záleží, je právě jejich vztah k „maličkým“.

Ač by se zdálo, že jsou zde souzeny celé národy společně, podle toho, jak se zachovaly k ostatním národům (např. vyvolenému Izraeli), toto podobenství vypovídá o soudu nad jednotlivci, nikoliv celými národy najednou. O tom, jak se kdo zachoval k těm nejposlednějším ve své blízkosti.

Toto podobenství specifikuje to, co je v životě důležité a co je třeba dělat, abychom mohli vejít do království nebeského.¹⁰⁰

Mrázek toto podobenství rozebírá z hlediska sémantických opozic takto:

Sémantické opozice zde tvoří diachronní opozici:

Shromáždit (ovce a kozly) - rozdělit (ovce a kozly, ovce po pravici k věčnému požehnání a kozly po levici k věčnému zatracení).

Tato opozice je společná i dalším zde vybraným podobenstvím. Podobenství o pšenici a plevelu (Mt 13,28-30) a o rybářské síti (Mt 13,48-50). Tento motiv třídění a shromáždění je společný pro všechna tato podobenství, která se hlavně zabývají tématem posledního soudu.

Jednotlivé skupiny ovcí a kozlů mají také svou diachronní opozici:

Posloužit maličkým (potřebným, nemocným či jinak sužovaným vyvoleným) - (posloužit Synu člověka) - vejít (do Božího království).

Neposloužit maličkým - (neposloužit Synu člověka) - nevejít.

Proti „národům“ zde stojí „maličci“ (vyvolení svatí).

V synchronní opozici zde zase stojí srovnání:

ovcí - kozlů (jako dobrého a špatného příkladu)¹⁰¹

---

¹⁰⁰ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

¹⁰¹ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

3.5 Podobenství o plevelu mezi pšenici

Mt 13,24-30 ; Mt 13, 36-43

24) Předložil jim jiné podobenství: „S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden člověk zasel dobré semeno na svém poli. 25) Když však lidé spali, přišel jeho nepřítel, nasel plevel do pšenice a odešel. 26) Když vyrostlo stéblo a nasadilo klas, tu se ukázal i plevel. 27) Přišli sluhové toho hospodáře a řekli mu: „ Pane, cožpak jsi nezasel na svém poli dobré semeno? Kde se vzal plevel?“ 28) On jim odpověděl: „To udělal nepřítel.“ Sluhové mu řeknou: „ Máme jít a plevel vytrhat?“ 29) On však odpoví: „ Ne, protože při trhání plevelu byste vyrvali z kořenů i pšenici. 30) Nechte, ať spolu roste obojí až do žně; a včas žně řeknu žencům: Seberte nejprve plevel a svažte jej do otýpek k spálení, ale pšenici shromážděte do mé stodoly.“ 36) Potom opustil zástupy a vešel do domu. Učedníci za ním přišli a řekli mu: „Vylož nám to podobenství o plevelu na poli!“ 37) On jim odpověděl: „Rozséváč, který rozsévá dobré semeno, je Syn člověka 38) a pole tento svět. Dobré semeno, to jsou synové království, plevel jsou synové toho zlého; 39) nepřítel, který jej nasel, je ďábel. Žeň je skonání věku a ženci jsou andělé. 40) Tak jako se tedy sbírá plevel a pálí ohněm, tak bude i při skonání věku. 41) Syn člověka pošle své anděly, ti vyberou z jeho království každé pohoršení a každého, kdo se dopouští nepravosti, 42) a hodí je do ohnivé pece; tam bude pláč a skřípění zubů. 43) Tehdy spravedliví zazáří jako slunce v království svého Otce. Kdo má uši, slyš!“¹⁰²

Kromě Matoušova evangelia, které jediné obsahuje toto podobenství, obsahuje své podobenství o plevelu také apokryfní Tomášovo evangelium. V Matoušově podání vypráví toto podobenství Ježíš zástupům i učedníkům, ale jeho smysl pak objasňuje jen učedníkům v soukromí.

Původně se podobenství vztahovalo na přítomnost dobra a zla ve světě obecně, později bylo chápáno jako popis stavu uvnitř církve, kde bychom také mohli najít členy dobré i zlé.

Úvod podobenství začíná tím, že vlastník pole zasel dobré semeno pšenice. Tím je zde zobrazeno, že majitel měl zájem na tom, aby na jeho poli vyrostla dobrá úroda.

---

¹⁰² Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

Avšak přichází nepřítel a zasévá do něj semeno plevele. Takováto pomsta se v tehdejší době běžně stávala. Plevel je zde v řečtině nazván jako *zizanion* a to znamená v překladu jílek mámivý, nikoliv koukol, jak se často název tohoto podobenství mylně překládá.

Jílek patří mezi ječmenovité trávy a zřejmě vznikl zplaněním pšenice, je však opojný a jedovatý. Teprve podle klasů je možné ho bezpečně rozeznat.

V podobenství se říká, že hospodář poznal škodu, až když se ukázaly klasy. Hospodář v tomto podobenství tedy není vinen tím, že by něco zanedbal.

Tedy je položena otázka „*Máme jít a plevel vytrhat?*“, která je vlastním problémem podobenství. Hrozí zde nebezpečí, že by mohl plevel pšenici udusit.

Hospodářem je zde míněn Ježíš a sluhy jeho učedníci.

Tato otázka tedy signalizuje problém, kdy se ptají svého Pána, jak mají jednat se zlými a nevěrnými, kteří se objeví v církvi.

Tak jako k oddělení plevele od pšenice dojde až v čase žně, tak také nám není dáno k nějakému dělení na dobré a zlé z vlastní vůle. Je zde třeba opatrnosti, abychom druhé nesoudili podle svého měřítko. Horliví lidé, kteří by chtěli vylučovat lidi z církve či od svátostí, by se mohli velice snadno zmýlit. Nikdo z nás nevidí opravdu do nitra člověka.

Bůh soudí na rozdíl od lidí vždy spravedlivě a jednou pro nás bude boží soud plný překvapení.

Toto podobenství nás ale má také vést k zamyšlení nad tím, že se můžeme s tímto „plevelem“ setkat nejen mimo církev, ale i uvnitř jí. Po evangeliu víry a lásky se stejně tak objevuje i egoismus, nadutost, domýšlivost na vlastní dokonalost.

Matoušovo pojetí tohoto podobenství má velmi blízko k mluvě a výrazům v myšlení Jana Křtitele, který mimo jiné říká farizeům, že ten, kdo přichází za ním, „*Pročistí svůj mlat, svou pšenici shromáždí do sýpky, ale plevy spálí neuhasitelným ohněm*“ (Mt 3,12).

V tomto podobenství je stavěn důraz na Boží trpělivost v dějinách jeho lidu.

Na někoho může obrát v životě ještě čekat a tak i my bychom měli být trpěliví a přijímat daný čas jako čas milosti pro nás i pro druhé.

Čas žně je apokalyptickým výjevem Božího soudu, kdy dojde za příchodu Syna člověka k oddělení dobrých a zlých.

Výklad tohoto podobenství učedníkům je spíše výjimkou, než pravidlem. Tento výklad je ale často viděn jako alegorizace, pocházející z prostředí Matoušovy obce.

Mánek je dělí na dvě části: První částí jsou verše 37-39 a zde je alegorickou metodou vyložen základní smysl pojmů, které jsou klíčem k podobnosti a jsou částí základního alegorického slovníku apokalyptiky.

Druhá část alegorického výkladu veršů 40-43 se zaměřuje do budoucnosti. Týká se oddělení pšenice a plevele, tedy soudu nad dobrými a zlými, který vykoná Pán skrze své služebníky. Dle J. Jeremiase oddíl Mt 13,37-43 představuje soubor specificky „Matoušovských“ slov. Například představa o Kristově říši, je starším vrstvám evangelia cizí.

Tento názor zastává i Mánek, který tvrdí, že tento výklad nepochází přímo od Ježíše, nýbrž je dílem Matouše či jeho obce.¹⁰³

3.5.1 Role a vnitřní vztahy v podobnosti o plevele

Mrázek popisuje vnitřní vztahy tohoto podobnosti jako vedené dvojím impulzem ke dvěma výsledkům:

dobrá setba : obilí (do stodol)

špatná setba: plevel (do pecí)

Vedle setby království je zde také setba zla, která roste.

Sémantické opozice a základní význam tohoto podobnosti je uveden v synchronních opozicích:

Dobro (hospodář zasel dobré semeno - pšenici) - zlo (nepřítel rozsel špatné semeno - plevel).

Tato synchronní opozice se objeví v podobnosti právě v okamžiku, kdy na scénu vstupuje druhý rozsévač. První rozsévač dobro, druhý zlo. Oba dva dospívají paralelně k obdobným výsledkům. Vedle denního rozsévače je tu rozsévač, který rozsévá, „když lidé spí“.

Tento protiklad dobra a zla symbolizuje také protiklad dne a noci, světla a tmy.

Avšak lidé poznají, že se stalo něco špatného až mnohem později, podle důsledků. Vedle dobrého zrna, je tu setba plevele.

Tyto paralelní vztahy jsou v podobnosti narušeny na třech místech:

---

¹⁰³ MÁNEK, J. *Ježíšova podobnosti*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

Pole je jen jedno, noční rozsévač nemá své pole, nýbrž rozsévá na poli dobrého rozsévače.

Konečná sklizeň je rozdělována pouze pomocníky dobrého rozsévače.

Dialog mezi dobrým hospodářem a služebníky, také nemá žádnou paralelní odezvu.

Jako diachronní opozice je zde:

Prvotní setba (hospodářova i nepřítelova) a konečná sklizeň (vyjdou andělé jako ženci a budou rozdělovat dobré od špatného).

Když hospodář zjistí příčiny dvojí setby, že na jeho poli povyroستlo spolu s pšenicí i semeno plevele, odpovídá v prostém dialogu svým služebníkům na otázku, jestli mají jít a plevel vytrhat. Předkládá budoucí řešení svým služebníkům, že se bude úroda rozdělovat až při sklizni (symbolika víry). Hospodář má už nyní situaci plně pod kontrolou.

Role v podobenství:

Rosévač - je to role, na které záleží. Nejen, že jako dobrý hospodář rozseje pšenici, ale i dává poučení a instrukce služebníkům.

Nepřítel - je protihráčem hospodáře, jeho rolí zde není ničení úrody, nýbrž infiltrace.

Tyto dvě role symbolizují Syna člověka a ďábla. Ony role jsou schematické a tvoří vlastní výpověď podobenství. Je zde vyobrazeno apokalyptické schéma (paralela v knize Daniel).

Další role zde sehrávají obilné a plevelné rostliny. Ty zde nemají jen roli, že jedny jsou dobré a druhé špatné, ale zdůrazňují hlavně to, že nejsou navzájem separováni, jsou k nerozeznání promíchány mezi sebou.

Služebníci - přicházejí k hospodáři nejprve s otázkou „*Kde se vzal plevel?*“ a poté s návrhem, že budou celou situaci řešit po svém. Podobenství nakonec zpochybní roli služebníků, kteří by nejráději šli a plevel vytrhali. Nejen, že špatně odhadli hospodářovu vůli, ale zároveň by si rádi sami sobě přičklí roli soudců. Symbolicky přeneseno do pole - světa a církevních „soudců“ (například inkvizice). Dobrá úroda se nepodpoří tím, že se budou rozsuzovat dobré a špatné rostliny, nýbrž tím, že se jedinec bude sám snažit nést dobré plody.

Ženci - přebírají roli, kterou si chtěli přivlastnit služebníci, avšak jen v předpovědi hospodáře. Tato role se uskuteční až při posledním soudu.¹⁰⁴

3.6 Podobenství o rybářské síti

Mt 13,47-50

47) *Anebo je království nebeské jako síť, která se spustí do moře a zahrne všechno možné; 48) když je plná, vytáhnou ji na břeh, sednou, a co je dobré, vybírají do nádob, co je špatné, vyhazují ven. 49) Tak bude při skonání věku: vyjdou andělé, oddělí zlé od spravedlivých 50) a hodí je do ohnivé pece; tam bude pláč a skřípění zubů.*¹⁰⁵

Toto podobenství opět znázorňuje, jak tomu bude při příchodu Božího království na zemi v eschatologické době. Jak je psáno v tomto podobenství, království Boží bude podobno rybářské síti, která po vytažení z moře bude připravena k třídění a vybírání ryb, že ty dobré ryby budou dány do nádoby a ty špatné hozeny ven, nikoliv zpět do jezera. Stejně tak, jako tomu bude s lidmi při posledním soudu.

Ježíš tento obraz rybaření velmi dobře znal z břehů Genezaretského jezera.

Také své první učedníky získával mezi rybáři a pověřil je úkolem „rybaření“ mezi lidmi, které tímto označil jako ryby. Ryba se také stala, hlavně v začátcích křesťanské misie symbolem křesťanství.

Paralelou k tomuto podobenství je podobenství o rybářské síti v Tomášově evangeliu. Zde je použit ale úplně jiný obraz, a tím je, že při vytažení sítě z vody je nalezena jediná velká ryba a ryby malé. Ta způsobí rybáři takovou radost, že velkou rybu si ponechá a všechny

---

¹⁰⁴ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

¹⁰⁵ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

ostatní malé ryby hází zpět do vody. Zde není tedy použita myšlenka třídění při posledním soudu, ale je zde vyjevena radost, kterou člověk má, když se potká s evangeliem.¹⁰⁶

Toto podobenství má stejnou myšlenku jako podobenství o perle (Mt 13,45-46) a podobenství o pokladu v poli (Mt 13,47-50).¹⁰⁷

3.6.1 Role a vnitřní vztahy podobenství o síti

Zatímco v podobenství o pšenici a plevalu je zřetelně naznačeno, že třídění se týká církve, jakožto jejích jednotlivých údů, podobenství o síti je zaměřeno spíše na soud, jemuž jde svět vstříc.¹⁰⁸

Matouš se vyhýbá popisu role rybářů, není zde řečeno, kdo vrhá síť. Ti, kdo přebírají na břehu jsou identifikováni jako andělé. Analogicky k podobenství o plevalu je zde možnost být dobrou nebo špatnou rybou. Stejně jako v podobenství o plevalu je rostoucí pšenice s plevelem jako koexistence ryb se špatnou mořskou havětí.¹⁰⁹

A také stejně jako v podobenství o plevalu, je zde také rozvinuta myšlenka, že třídění se nebude konat za našeho života některými z nás, ale bude to až při posledním soudu konáno anděly a svatými.¹¹⁰

Není zde popsán úděl spravedlivých, ale pouze úděl nespravedlivých.¹¹¹

Rčením „A hodí je do ohnivé pece, tam bude pláč a skřípění zubů“, ve verši 50 je tento výrok použit jako refrén z podobenství o plevalu, kam se lépe hodí. Tento výrok o pláči a skřípění zubů byl Matoušovým oblíbeným výrokiem, který rád připojuje na závěr Ježíšových projevů.¹¹²

---

¹⁰⁶ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

¹⁰⁷ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

¹⁰⁸ MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

¹⁰⁹ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

¹¹⁰ *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

¹¹¹ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211 str. ISBN 80-86498-05-0

¹¹² MÁNEK, J. *Ježíšova podobenství*. 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

Sémantické opozice zde Mrázek popisuje jako:

Synchronní: ryby (do Božího království) – havěť (do zatracení).

Diachronní: shromáždit (k soudu) – rozdělit (k věčnosti).¹¹³

---

¹¹³ MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. 1. vyd. Jihlava : Mlýn, 2003.
211 str. ISBN 80-86498-05-0

4. Závěr

Tato práce mapuje výklad Ježíšových podobenství tak, jak je vykládají někteří teologové a také je zde zahrnut výklad vlastní.

Jedním z cílů práce bylo nastínit eschatologický rozměr Ježíšových podobenství, která jsou zde spojena tématem posledního soudu a konečného rozdělení lidí. Tato podobenství jsou nejvíce eschatologická, protože se zabývají přímo tématem posledních věcí.

Měla by čtenáře dovést k zamyšlení se nad svým vlastním životem a aktuálností eschatologického rozměru i v současné době. K zamyšlení nad tím, jestli opravdu žije tak, aby ho Kristův příchod nijak nemohl zaskočit a jestli je svým způsobem života stále připravený na toto setkání s Pánem. Co je důležité právě nyní, je vztah s Bohem. Není na světě nic důležitějšího. Při vstupu do věčného zaslíbení nám nepomohou ani tituly ani žádné odborné zásluhy. Ale na čem opravdu záleží je naše láska a charakter. Pokud komukoliv záměrně ubližujeme, nezůstane to bez odplaty. Nepomůže nám ani skutečnost, že jsme věřícími lidmi. Jednou budeme věřícími všichni, ale jedni ve věčném požehnání a druzí ve věčném zatracení.

Některé verše z těchto vybraných podobenství slouží vlastně jako nová Ježíšova přikázání, která je dobré zachovávat: Podobenství o družičkách - čkejte trpělivě a buďte připraveni; podobenství o posledním soudu - pomáhejte všem potřebným.

V této době je eschatologické téma stejně aktuální, jako bylo v začátcích křesťanství a nyní je o to více aktuálnější, protože doba pokročila, pokrok a věda jsou na vrcholu svých možností a lidstvo se začíná na takovýto zlom připravovat. Sám Ježíš nám říkal, že o době konce neví ani on sám, ale že konec nastane, až na to bude lidstvo připraveno. A to se právě v této době naplňuje. Církev opět prorokují blízký příchod Ježíšův.

Matouš stejně jako ostatní synoptičtí evangelisté ve své eschatologii opakuje, že „*to, co vidíte, není znamení konce*“ (Mt 24, 6.8.13) a „*nenechte se svést bude-li někdo tvrdit, že je*“ (Mt 24,4 - 5.11.-12.23-26.). Poslední události podle Matouše teprve začaly. Důraz je jím kladen na slova teprve a začaly.

Všechna podobenství této práce jsou vybrána v kontextu Matoušova evangelia a jsou obsažena pouze v Matoušově evangeliu. Měla by přinést poznání, že všechna Ježíšova podobenství se dají spojit následujícími rčeními, která se vzájemně prolínají „*První budou poslední a poslední první.*“ nebo „*Kdo se poníží, bude povýšen, a kdo se povyšuje, bude ponížen*“ a také, že „*Kdo má, tomu bude dáno a kdo nemá, tomu bude vzato i to, co má*“

(Mt 13,12). U Matouše je rozvinuta hierarchie „malých“ lidí jako těch nejnvýše postavených. To je základní podoba „Boží hierarchie“, kterou nám Bůh zjevuje. To, co zde na zemi může vypadat jako naše osobní selhání, může být u Boha výhodou. Zde opět lze zmínit biblický verš „*první budou poslední a poslední první*“.

5. Seznam literatury

a) prameny

Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1979. 978 str.

FISHER, B., WEBER, R., GRIBOMONT, J. *Biblia Sacra Vulgata.* 3. aus. Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft. 1983. 1980 s.

b) sekundární literatura

BAILEY, J. L., VANDER BROEK, L. D. *Literary Forms in the New Testament.* Westminster. John Knox Press, Louisville. 1992.

CURKPATRICK, S. Generic Characteristic of Mashal. *Between Mashal and Parable*, 2002. vol. 24. no.1

DODD, C.H. *The parables of the kingdom.* Cambridge : Fontana Books. 1961. 160 str.

GÁBRIŠ, K. *Ježišove podobenstvá I.* 1.vyd. Bratislava : církevní nakladatelství Bratislava. 1990. 128 str. ISBN 80-85128-11-X

JEREMIAS, J. *The Parables of Jesus.* London: Scm press ltd. 1963. 248 str.

LARANGÉ, D. DUŠEK, J. *Sémiotika a bible : Pařížská škola.* Teologická reflexe. 2000. roč. 6. č. 2

LUKEŠ, J. *Leviticus 19,18 v recepci Nového zákona.* Otevřené dveře. 2012. Beneš, J. Holubová, M.

MÁNEK, J. *Ježišova podobenství.* 1. vyd. Praha : Blahoslav. 1972. 204 str.

MERELL, J. *Kristova podobenství.* 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství. 1969. 104 str.

MITOSEK, Z. *Teorie literatury.* 1.vyd. Brno : Host. 2010. 480 str. ISBN 978-80-7294-332-6

MRÁZEK, J. Komu je psáno Matoušovo evangelium. *Teologická REFLEXE*, 1997. roč. 3. č. 1

MRÁZEK, J. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia.* 1. vyd. Jihlava : Mlýn. 2003. 211. str. ISBN 80-86498-05-0

PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele.* Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2001. 289 str. ISBN 80-7290-045-5

PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele.* 3.vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2006. 247 str.. ISBN 80-7290-244-X.

POKORNÝ, P. *Ježíš Nazaretský.* 1.vyd. Praha : OIKOYMENH. 2005. str. 174. ISBN 80-7298-135-8

POKORNÝ, P. *Literární a Teologický úvod do Nového zákona*. Praha : Vyšehrad. 1993. 333 str. ISBN 80-7021-052-4

PORTER, J. R. *Život Ježíše Krista*. 2. vyd. Praha : Knižní klub. 2007. 240 str. ISBN 978-80-242-1852-6

ŽILKA, F. *Podobenství Ježíšova*. Praha : Kalich. 1930. 352 str.

c) encyklopedie a slovníky

BOWKER, J. *Ilustrovaný průvodce Starým a Novým zákonem*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství. 2005. 532 str. ISBN 80-7360-385-3

DUFOUR, X. L. A KOLEKTIV. *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Praha : Academia. 2003. 658 str. ISBN 80-200-1127-7.

NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník I. díl*. 3. vyd. Kalich. Praha. 1992. 769 str. ISBN 80-7017-528-1